

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Institutionen för socialt arbete

Könsmaktsordning eller familjekonflikt?

Olika verksamheters förståelser av mäns våld mot kvinnor

Socionomprogrammet

C-uppsats, VT-08

Författare: Anna Svensson

Handledare: Ulla-Carin Hedin

Abstract

Titel: Könsmaktsordning eller familjekonflikt? Olika verksamheters förståelser av mäns våld mot kvinnor

Författare: Anna Svensson

Nyckelord: synsätt, våld i nära relationer, våldsutsatta kvinnor, socialtjänst, kvinnojourer

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur personal på ideella kvinnojourer, socialkontor samt kommunala verksamheter för våldsutsatta kvinnor tolkar och förstår våld i nära relationer. Jag är också intresserad av att göra jämförelser mellan de olika verksamheternas förklaringsmodeller.

Undersökningen har genomförts genom sammanlagt sex halvstrukturerade intervjuer med personer som arbetar inom ovan nämnda verksamheter: två personer från ideella kvinnojourer, två från kommunala verksamheter, samt två från socialtjänsten. Intervjupersonernas svar har sedan kategoriserats under olika teman som återfinns i materialet, varefter jag jämfört svaren, för att hitta likheter och skillnader.

De mest framträdande resultaten är att kvinnojourerna och de kommunala verksamheterna har ett könsmaks- eller jämställdhetsperspektiv på mäns våld mot kvinnor, där man ser våldet som en makt- och kontrollhandling utövat av en man mot en kvinna.

Socialsekreterarna ser istället våldet mer som en familjekonflikt, som kan bero på att familjen befinner sig i en svår livssituation. Här återfinns också föreställningar om de särskilda svårigheter som kan drabba invandrade familjer när man kommer till Sverige.

Skillnaderna i synsätt kan delvis förklaras med att man arbetar på olika sätt, samtidigt som de olika synsätten också ger olika lösningar på problemet, vilket får konsekvenser för hur man arbetar. De tydligaste skillnaderna här är att kvinnojourerna i högre grad än socialtjänsten utgår från att kvinnorna ska lämna mannen. Socialsekreterarna kan även förespråka att man löser problemet gemensamt. Samtliga verksamheter är dock tydliga med att även männen är i behov av hjälp, där man dock kan ha olika uppfattningar om vad hjälpen ska syfta till.

För att kunna göra några mer bestämda uttalanden om vad skillnaderna i synsätt får för konsekvenser för det praktiska arbetet krävs dock vidare forskning.

FÖRORD

Nu när jag efter drygt fyra månader äntligen är färdig att lämna in min uppsats vill jag framförallt tacka mig själv för allt det hårda arbete jag lagt ner!

Jag vill också passa på att tacka er som hjälpt mig att göra detta arbete möjligt.

Ett stort tack går därför till er som med kort varsel ställt upp och låtit er intervjuas. Det har varit mycket intressant och lärorikt att få ta del av era tankar och åsikter. Utan er hade det inte blivit någon uppsats.

Jag vill även rikta ett tack till Anne-Marie och Anita på Kvinnohuset Cassandra.

Tack också till min handledare, Ulla-Carin Hedin, som har hjälpt mig genom uppsatsarbetet och kommit med värdefulla kommentarer.

Slutligen vill jag passa på att tacka vänner och familj, som kommit med uppmuntrande tillrop längs vägen.

Och till Sabina vill jag bara säga: Tack, för att du stått ut med mig under de här fyra månaderna!

INNEHÅLL

INLEDNING	1
BAKGRUND	1
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	2
AVGRÄNSNINGAR OCH DEFINITIONER	2
TIDIGARE FORSKNING	3
TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	6
OLIKA PERSPEKTIV PÅ VÅLD	6
JÄMSTÄLLDHET ELLER FEMINISM	7
KVINNORNA SOM OFFER	8
VARFÖR GÅR HON (INTE)?	9
SÄRSKILT UTSATTA KVINNOR	9
<i>Missbrukande kvinnor</i>	10
<i>Invandrarkvinnor</i>	10
VÅLDET SOM BRÅK	11
MAKT ELLER VANMAKT	12
GENOMFÖRANDE OCH METOD	13
FÖRBEREDELSE OCH URVAL	13
LITTERATUR- OCH MATERIALSÖKNING	14
INTERVJUFRÅGOR	14
GENOMFÖRANDE AV INTERVJUER	15
ANALYS OCH TOLKNING	16
METODREFLEKTIONER	17
RESULTAT OCH ANALYS	18
INLEDNING	18
<i>Presentation av verksamheterna</i>	18
<i>Jämförelse av arbetssätt</i>	18
Ideellt kontra professionellt arbete	19
Identifikation eller professionellt förhållningssätt	20
VÅLDET – BESKRIVNINGAR OCH FÖRKLARINGAR	21
<i>Våldet som ett jämställdhetsproblem</i>	21
<i>Våldet som en familjekonflikt</i>	23
<i>Kulturella förklaringar</i>	25
SYNEN PÅ KVINNORNA	27
<i>Kvinnans uppbrott</i>	29
<i>Särskilt utsatta kvinnor</i>	32
Invandrarkvinnor	33
Missbrukande kvinnor	34
MÄNNENS BEHOV AV HJÄLP	35
KÖNETS BETYDELSE FÖR ARBETET	38
SAMMANFATTNING	40
AVSLUTANDE DISKUSSION	42

INLEDNING

Som feminist och engagerad förespråkare för mäns och kvinnors lika rättigheter har jag länge haft ett intresse av ämnen som rör kön, sexualitet och makt. Mitt intresse grundade sig dock inte främst på området mäns våld mot kvinnor förrän jag kom att göra min socionompraktik på Kvinnohuset Cassandra. Jag hade dessförinnan vissa teoretiska kunskaper utifrån att jag t.ex. läst målgruppkursen *Kvinnor i utsatta livssituationer*. Praktiken bidrog till att jag fick en fördjupad förståelse av hur arbete med våldsutsatta kvinnor kan bedrivas, samt en inblick i olika verksamheter som finns i Göteborgsområdet.

Under sommaren 2007 arbetade jag sedan på Cassandra, samtidigt som min sambo var (och är) ideellt engagerad i kvinnojouren ADA. En situation som skapade förutsättningar för ett intressant utbyte av erfarenheter och jämförelser mellan "våra" båda jourer. Det var utifrån denna situation som intresset av att göra någon form av jämförelse mellan olika kvinnojouren och/eller andra verksamheter som arbetar med våldsutsatta kvinnor skapades.

Då jag följt debatten efter SVT:s reportage *Könskriget* fanns det också redan tidigare ett intresse hos mig att undersöka de motsättningar som tycks finnas både inom kvinnojouren och mellan kvinnojouren och andra aktörer.

Bakgrund

1976 föddes planerna på de första kvinnohusen i Sverige, som en reaktion på den nedvärderande kvinnosyn som kom till uttryck i Sexualbrottsutredningen. Man såg ett behov dels av att öka kvinnors deltagande i det offentliga och politiska livet, men också av att stödja och hjälpa kvinnor utsatta för våld och övergrepp. Kvinnojouren växte snabbt och 1984 startades *Riksorganisationen för kvinnojouren* (ROKS)¹ (Eduards, 1997).

Det fanns dock ett motstånd mot kvinnojouren från kommunerna. Även inom rörelsen fanns det oenigheter om hur arbetet skulle bedrivas (Eduards, 1997). Som ett resultat av dessa oenigheter bröt sig några jourer ur ROKS 1996 och startade det nya riksförbundet *Sveriges kvinnojourens riksförbund* (SKR) (Holmberg & Bender, 1998). Idag engagerar ROKS ca 90 kvinno- och tjejjouren och SKR drygt 60 (ROKS:s hemsida; SKR:s hemsida, a).

Kvinnojouren bedrev ett intensivt opinionsbildande arbete och var t.ex. pådrivande bakom att lagen om allmänt åtal för kvinnomisshandel infördes 1982 (Eduards, 1997).

1993 fick Kvinnovåldskommisionen i uppdrag att se över hur socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor såg ut, vilket bl.a. ledde fram till att det infördes ett tydligare ansvar för socialtjänsten i lagstiftningen. Detta ansvar har sedan förstärkt ytterligare genom att formuleringen i socialtjänstlagen ändrats från att socialtjänsten *bör* erbjuda hjälp till våldsutsatta kvinnor till att man *skall* göra det (prop. 2006/07:38).

Under 90-talet skedde också en rad reformer på det straffrättsliga området, då kvinnofridslagen infördes i brottsbalken (prop. 1997/98:55).

På senare år har man även fört fram betydelsen av samverkan för arbetet med mäns våld, vilket lett till att en del kommuner tagit initiativ till samverkansåtgärder mellan socialtjänst, polis och sjukvård. Barnens särskilda behov av stöd och hjälp har också börjat uppmärksammas allt mer, liksom behandling och hjälp till de våldsutövande männen. (Lidholm, 2002).²

---

¹ Numera *Riksorganisationen för kvinno- och tjejjouren* (ROKS:s hemsida).

² Se även Eriksson (2006) för en översikt över olika verksamheter för barn och män.

Det finns också ett fåtal kommunala kvinnojourer i landet och några verksamheter där man bedriver gruppverksamhet för både kvinnor, barn och män (se Lidholm, 2002). Den största delen av det praktiska arbetet med våldsutsatta kvinnor bedrivs dock fortfarande av ideella kvinnojourer.

Syfte och frågeställningar

Jag vill med denna uppsats bidra till att öka kunskapen om vad det finns för olika synsätt på våld i nära relationer och hur dessa används i praktiskt socialt arbete med våldsutsatta kvinnor. Jag är även intresserad av vad eventuella skillnader i synsätt kan få för konsekvenser för hur man arbetar.

Syftet med studien är därför att undersöka hur personal på ideella kvinnojourer, socialkontor samt kommunala verksamheter för våldsutsatta kvinnor tolkar och förstår våld i nära relationer.

Min övergripande frågeställning handlar om vilka perspektiv på våldet som används:

- Vilket/vilka teoretiska perspektiv använder sig personalen av för att förstå våld i nära relationer?

Jag är också intresserad av att göra en jämförelse mellan de olika verksamheterna och se om dessa skiljer sig åt, samt se om olika förklaringsmodeller också leder till olika sätt att arbeta:

- Skiljer sig perspektiven åt mellan personal som arbetar inom kommunal respektive ideell verksamhet? Finns det skillnader även mellan olika ideella eller olika kommunala verksamheter?
- Hur kan eventuella skillnader förklaras?
- Vad får förståelsen av våldet för konsekvenser för arbetet med våldsutsatta kvinnor och den behandling/hjälp de erbjuds?

Avgränsningar och definitioner

Vilka ord man använder sig av för att beskriva en företeelse säger någonting om hur man förstår den. Jag använder mig konsekvent av begreppet: ”mäns våld mot kvinnor” då det enligt min mening är det, det oftast handlar om när man pratar om våld i nära relationer. Att tydligt markera att det är *mäns* våld det handlar om bidrar också till att flytta fokus från den som är utsatt till den som utövat våld, vilket tydliggör ansvaret.

Den här uppsatsen berör dock inte allt våld män utövar mot kvinnor, utan kommer att fokusera på det våld män utövar i *nära relationer* med kvinnor. Som nära relationer kan man avse inte bara parrelationer, utan även andra relationer t.ex. inom en familj – här är det dock parrelationer som avses.

Uppsatsen kommer således inte att gå in närmare på s.k. hedersrelaterat våld, även om det enligt min mening inte alltid går att dra en tydlig gräns mellan vad som räknas till hedersrelaterat våld och annat våld män utövar mot närstående kvinnor.

Fokus kommer också att ligga på just *mäns* våld mot *kvinnor* och kommer alltså inte att beröra det våld som utövas i homosexuella relationer, även om det verkligen är ett problem som jag anser borde uppmärksammas mer.

När man pratar om våldsutsatta kvinnor är det dock oftast kvinnor som är utsatta i en heterosexuell parrelation man menar, varför det är där jag kommer att ha mitt fokus. Syftet är inte heller att undersöka olika typer av våld och vad det finns för kopplingar dem emellan, utan vilka perspektiv på våld som används.

TIDIGARE FORSKNING

Forskningen på området mäns våld mot kvinnor har främst varit inriktad på att förklara våldets förekomst och orsaker, samt hur kvinnor påverkas av att vara utsatta för våld. Det finns dock även en del forskning om kvinnojourer, samt om hur olika verksamheter ser på våldet.

Denna genomgång syftar till att ge några exempel på tidigare studier som täcker olika aspekter på det jag vill undersöka. Jag har dock inte funnit någon tidigare studie där det *huvudsakliga* syftet varit att undersöka eller jämföra olika verksamheters förståelse av mäns våld mot kvinnor.

I *Våld mot kvinnor – män i kris* gör Holmberg och Bender (1998) en kartläggning över olika kvinno- och mansjourer, samt hur dessa uppfattas av polisen, sjukvården och socialtjänsten. Syftet är dock inte främst att undersöka de olika verksamheternas förståelse av våld, utan mer att jämföra deras arbetssätt, samt att undersöka hur de ideella jourerna uppfattas av myndigheterna. Indirekt berör studien dock även verksamheternas synsätt på våld, genom att detta avspeglar sig i hur man arbetar.

Holmberg och Bender menar att kvinnojourernas förståelse av våld bygger antingen på en feministisk eller på en jämställdhetsinriktad³ analys av kvinnomisshandel, vilket får något skilda konsekvenser för hur man ser på arbetet med de utsatta kvinnorna. Den feministiska förståelsen är den de menar att ROKS står för, där man ser mäns våld mot kvinnor som en del av mäns överordning i samhället och som alla kvinnor är mer eller mindre utsatta för. Den här förståelsen leder till att jourkvinnorna identifierar sig med de misshandlade kvinnorna – eftersom alla kvinnor är utsatta för mäns överordning finns det ingen egentlig skillnad mellan en våldsutsatt och en icke-våldsutsatt kvinna.

Jämställdhetsperspektivet som Holmberg och Bender kopplar till SKR:s förståelse av mäns våld mot kvinnor handlar också om att våldet beror på bristande jämställdhet, men här ser man snarare individuella orsaker hos de enskilda männen än rådande samhällsstrukturer. Ett synsätt som Holmberg och Bender menar skapar en ”vi och dom” förståelse av misshandlade och icke-misshandlade kvinnor och leder till att man snarare identifierar sig med dem som tar avstånd från enskilda mäns våld mot kvinnor än med andra kvinnor, vilket också inkluderar ”goda” män. Jämställdhetsperspektivet är också det perspektivet som främst kommer till uttryck i den offentliga politiken, vilket kan leda till motsättningar mellan offentliga myndigheter och kvinnojourer.

Även om det finns vissa ideologiska skillnader mellan olika kvinnojourer, har man ändå det gemensamt att man utgår från kvinnans behov och har ett könsperspektiv på arbetet. Socialtjänsten har istället ett krav på objektivitet och helhetssyn, som gör att man är skyldiga att även se till mannens och barnens behov. Att utgå från ett könsperspektiv kan då uppfattas som att man tar kvinnans parti, någonting som socialtjänsten ställer sig kritiska till att kvinnojourerna gör, då de i vissa fall ser detta ställningstagande som onyanserat.

Holmberg och Bender menar dock att socialtjänstens opartiskhet indirekt leder till att man utgår från mannens perspektiv och därigenom osynliggör att kvinnan utsatts för ett brott. Detta kommer t.ex. till uttryck när man förespråkar samarbetsamtal för barnens bästa.⁴

---

³ Denna uppdelning av olika perspektiv kan också göras mellan radikal- respektive liberalfeminism och är kanske mer rättvisande, då även de som förespråkar ett jämställdhetsperspektiv ofta kallar sig själva feminister. Se Gemzöe (2002) för en genomgång av olika feministiska perspektiv.

⁴ Dessa resonemang utvecklas också av Holmberg (1999) respektive Bender (1999) i två olika artiklar som bygger på resultaten av den ovan refererade studien.

Den amerikanska forskningen intar ett mer kritiskt förhållningssätt till kvinnojourer än Holmberg och Bender. Ett exempel är *The battered woman and shelters*, där Loseke (1992) visar hur föreställningar om "Den misshandlade kvinnan" påverkar kvinnojourens arbete.

Loseke menar att föreställningen om den misshandlade kvinnan konstruerats av kvinnorörelsen, i ett led att rikta fokus mot frågan om kvinnomisshandel och på så sätt få gehör för sina krav. Den här konstruktionen har på så sätt varit effektiv för att inkludera misshandlade kvinnor i en grupp som är i behov av hjälp och stöd från samhället.

Bilden av hur en misshandlad kvinna "ska" vara är dock inte oproblematisk. Inte minst då kvinnojourer tvingas göra bedömningar av vilka kvinnor som faller inom kategorin misshandlad kvinna och därmed är berättigad till en plats på jouten.

I konstruktionen av den misshandlade kvinnan ingår att hon ska vara hjälplös, osjälvständig och inte hysa någon önskan om att återvända till mannen. Alkoholmissbruk eller annat beteende som riskerar att göra kvinnorna till mindre värdiga offer kan leda till att de inte kategoriseras som misshandlade, om inte missbruket kan ses som en följd av misshandeln. Loseke har undersökt hur dessa föreställningar styr en kvinnojours arbete med att bedöma vilka kvinnor som är i behov av joutens verksamhet. Kvinnor som inte enkelt kan placeras in i kategorin misshandlad kvinna kan på så sätt nekas plats med hänvisning till att hon inte tillhör rätt klientgrupp. Loseke visar på så sätt hur kvinnor som faller utanför kategorin misshandlad kvinna riskerar att bli utan hjälp.

Problemet för kvinnojouren i Losekes studie tycks dock också vara att man hela tiden tvingas avvisa klienter – hade man haft plats för alla som ville bo där hade bedömningarna troligtvis sett annorlunda ut. Hur stor relevans den här studien (som dessutom har några år på nacken) har för en svensk kontext är därför svår att säga, då kvinnojourernas arbete troligtvis också påverkas av det omkringliggande samhällets möjligheter att erbjuda hjälp.

Det finns också studier som har undersökt verksamhetens förståelser av våld, dock utan att göra jämförelser mellan olika verksamheter.

I studien *Våld mot invandrarkvinnor* har Andersson och Lundberg (2000) undersökt socialsekreterares förståelse av våld och jämfört med kvinnornas egna beskrivningar. Anderssons och Lundbergs syfte är dock inte att undersöka socialsekreterares förståelse eller förklaringsmodeller till våldet, utan snarare att få en bild av hur situationen för de våldsutsatta invandrarkvinnorna kan se ut. Skillnaderna mellan deras och de flesta andra studier på området är också att de är kritiska till ett feministiskt perspektiv och menar att det bortser från andra faktorer som kan ha betydelse. Andersson och Lundberg utgår också från informanternas egna tolkningar som sanna beskrivningar av verkligheten i högre grad än andra studier.

Socialsekreterarna i studien ser våldet som en följd av relationskonflikter som kan ha sin orsak i den svåra situation det innebär att komma till ett nytt land, med traumatiska upplevelser med sig från krig osv. Däremot använder de sig inte av rena kulturella förklaringar till varför invandrade män tar till våld, utan pratar mer utifrån att mannen känner sig maktlös i det nya samhället, där kvinnan kanske snabbare integreras på arbetsmarknaden.

I vissa fall beskrivs våldet även på ett sätt som mer liknar de gängse föreställningarna om kvinnomisshandel, där våldet ses som systematiskt och kontrollerande. Dessa män uppfattas av socialsekreterarna som "sjuka" till skillnad från de män som kanske bara utövade våld vid något enstaka tillfälle, som följd av en relationskonflikt. Här tolkar man det som att det är frågan om två olika typer av våld, där situationsvåldet uppfattas som vanligare.

Dessa beskrivningar, som inte överensstämmer med feministiska perspektiv på våld, men däremot med kvinnornas egna beskrivningar, tolkar Andersson och Lundberg som att

socialsekreterarna inte utgår från några teoretiska perspektiv, utan istället från den verklighet de möter i sitt arbete.

Även Erikssons (2003) avhandling, *I skuggan av pappa*, behandlar indirekt en verksamhets förståelse av våld, då hon undersökt hur familjerättssekreterare hanterar fall där det förekommer våld. Även hennes studie bygger på kvinnors egna berättelser, samt på intervjuer med familjerättssekreterare. Skillnaden mot föregående studie är dock att Eriksson intar ett mer kritiskt förhållningssätt till informanternas utsagor.

I likhet med Anderssons och Lundbergs informanter ser familjerättssekreterarna våldet som olika typer av våld beroende på om det kan uppfattas som en engångsföreteelse i samband med en konflikt eller som ett led i ett våldsamt beteende. Eriksson förhåller sig dock kritisk till ett sådant synsätt då hon menar att ett visst mått av våld accepteras som uttryck för en normal manlighet och ofta inte ens betraktas som våld. Det kan även uppfattas som någonting ömsesidigt. Detta får till följd att man inte hanterar dessa ärenden som specialfall och inte heller ser något problematiskt med att en man som utövat våld får gemensam vårdnad av barnen.

Eriksson menar också att separationsvåld ses som förklarligt i ljuset av den påfrestande skilsmässan och inte automatiskt kvalificerar männen som våldsamma.

Liksom i Holmbergs och Benders studie finns även här föreställningar om vikten av att vara objektiv, vilket leder till att man inte automatiskt tror på kvinnans berättelse, då det uppfattas som partiskt. Samtidigt uppfattas det inte som partiskt att tro på mannens nekande.

TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

Olika perspektiv på våld

Den huvudsakliga indelningen mellan olika perspektiv på våld i nära relationer kan göras mellan teorier på individ- respektive strukturell nivå

Till teorier på individnivå hör psykologiska förklaringar av männen som använder våld, men också psykologiska teorier som förklarar vilka kvinnor som utsätts. Hit kan också social inlärningsteori, där våldet antas vara ett inlärt beteende man fått med sig under uppväxten, räknas (Jasinski, 2001). Gemensamt för perspektiv på individnivå är att man försöker förklara vad det är som *skiljer* dem som utövar, respektive utsätts för våld från andra.

Enligt Jasinski (2001) riktades från början fokus på kvinnornas egenskaper, vilket dock tenderar att lägga skulden på dem för det våld de utsätts för. Därför har man istället alltmer börjat fokusera på vilka männen som utövar våld är.

I Sverige har t.ex. Bergman (1987) försökt dela in de misshandlade kvinnorna i olika grupper efter vilken personlighetstyp de är. Cullberg (2003) har istället mer fokuserat på mannens personlighetsegenskaper, men även på kvinnorna. I USA märks t.ex. Duttons (1995, 1998) forskning om "The abusive personality", där han ser en del av anledningen till att män utvecklar ett våldsamt beteende att de själva utsatts för misshandel i barndomen.

I psykologiska förklaringsmodeller är det också vanligt att dela in männen i olika typer av misshandlade män (se Cullberg, 2003; Dutton, 1995).

Andra förklaringar ser istället familjens kommunikationsmönster eller familjestrukturen som någonting som leder till våld (Cahn, 1996; Gelles, 1997). I USA finns det en hel del forskning kring ämnet family violence, där man istället för att titta specifikt på mäns våld mot kvinnor eller våld i parförhållanden, delar in våldet i olika typer av våld som förekommer mellan familjemedlemmar. Hit räknas då t.ex. även barnmisshandel. Det förekommer även uppdelningar i "normalt" respektive "grovt" våld (se Gelles, 1997). Man gör inte heller någon skillnad mellan våld utövat av män eller av kvinnor och menar rentav att det är lika vanligt att kvinnor utövar våld som att män gör det (Jasinski, 2001; Straus, 2005).

I den svenska forskningen tycks det inte riktigt finnas någon motsvarighet till det amerikanska familjevåldsperspektivet, där man ser orsaken till våldet i själva familjestrukturen. Däremot finns det även här forskning som ser orsaken till våldet i familjens kommunikationsmönster (se t.ex. Rosander Gerhardsson, 1996) eller påfrestande situationer som kan leda till konflikter i familjen (se Andersson och Lundberg, 2000).

Till förklaringar på strukturell nivå räknas feministiska perspektiv, som istället för att se mannens eller kvinnans psykiska egenskaper som orsaker till våldet, menar att mäns våld mot kvinnor är en del av mäns generella överordning i samhället. De män som utövar våld och de kvinnor som utsätts ses inte heller som avvikande gentemot andra personer, utan kan vara vilka som helst. Det är en gradskillnad och inte en artskillnad mellan våldsamma och ickevåldsamma förhållanden. Man pratar om könsmaktsordningen i samhället (se t.ex. Holmberg & Bender 1998; Holmberg & Enander, 2004; Eliasson, 1997). Dobash och Dobash (1980) visar t.ex. hur mäns våld mot kvinnor hänger ihop med kvinnans historiskt underordnade position i samhället.

I Sverige har det feministiska perspektivet främst utvecklats av Eva Lundgren (se Holmberg & Enander, 2004), som beskriver våldet som en återkommande process, där mannen avsiktligt bryter ner kvinnans självbild och successivt flyttar fram gränserna för vad

som är ett normalt, accepterat beteende i ett förhållande (Lundgren, 1991). Teorin om att kvinnan på detta sätt utvecklar en inlärd hjälplöshet har tidigare framförts av Walker (1979).

Den svenska feministiska forskningen har främst riktat kritik mot s.k. avvikelseförståelser av mäns våld mot kvinnor. Man har också kritiserat perspektiv som ser våldet som något ömsesidigt (se Burman, 2006; Ekbrand, 2006; Mellberg, 2004; Wendt Höjer, 2002). Utvecklingen som har skett i Sverige är dock att det psykologiska synsättet som var vanligare under 80- och början av 90-talet, istället har ersatts av ett könsmaktsperspektiv i den nyare forskningen som finns på området (Ekbrand, 2006; Steen, 2003).

Eva Lundgrens teorier om normaliseringsprocessen har fått stort genomslag inom den svenska kvinnojoursrörelsen och används även i den offentliga politiken. Man använder t.ex. hennes teorier i förarbetena till Kvinnofridslagstiftningen (SOU 1995:60). Lundgren har dock även kritiserats, främst av Margareta Hydén (1995; 1999), som menar att man inte enbart kan se våldet utifrån ett strukturellt perspektiv, då det även behövs förklaringar på individnivå för att förstå problemet i dess helhet. Hydén (1999) förespråkar därför att man ser våldet utifrån flera olika nivåer samtidigt. Hon menar också att det kan finnas olika förklaringar till att olika män tar till våld.

Hydén (1995) är också kritisk till att använda sig av normaliseringsprocessen för att beskriva kvinnornas beteende, då hon menar att misshandel knappast kan betraktas som något normalt. Istället menar hon att det är att betraktas som en moraliskt tvivelaktig handling, där mannen och kvinnan omförhandlar förståelsen av det inträffade genom ansvarsbefrielsens retorik.

Att se våldet utifrån ett holistiskt eller ekologiskt perspektiv har också börjat förespråkas i den offentliga politiken, där man vill använda sig av ett könsmaktsperspektiv tillsammans med förklaringar på individnivå (se SOU 2006:65; SOU 2005:66). Socialstyrelsen (2003) använder sig också av en ekologisk modell, där man ser våldet utifrån flera olika nivåer.

Johnson (1995) menar att både det feministiska perspektivet och familjevåldsperspektivet kan bidra till värdefull kunskap om våld i nära relationer, om man istället för att se det som två motstridiga perspektiv istället ser ”patriarkaliskt, terroriserande våld” och ”normalt relationsvåld” som två *olika typer* av våld.

Jasinski (2001) menar också att det även finns perspektiv som ser våldet som en del av en allmän acceptans för våld i samhället överhuvudtaget, eller som ser vissa subkulturer som mer benägna att ta till våld. Man kan också förklara våldsanvändande med missbruk eller stress.

Jämställdhet eller feminism

Att man inom den offentliga politiken är kritisk till att använda sig av ett renodlat könsmaktsperspektiv hänger ihop med motsättningen mellan jämställdhets- och det feministiska perspektivet som även finns inom kvinnojoursrörelsen (se Holmberg & Bender, 1998). Inom den svenska politiken har man, till skillnad från kvinnojoursrörelsen, ett liberalfeministiskt synsätt, där våldet ses som ett jämställdhetsproblem mellan män och kvinnor, men där man inte ser mäns generella överordning över kvinnor som problemet, utan istället förlägger det till enskilda män (Eduards, 1997; Holmberg & Bender, 1998; Wendt Höjer, 2002). Eduards (1997) kopplar också detta synsätt till en ovilja att prata om män som grupp.

Kritiken mot det (radikal)feministiska synsättet utgår från att det inte är alla män som utövar våld, varför man menar att det är en skillnad mellan dem som utövar våld och dem som inte gör det. Risken med det liberalfeministiska, jämställdhetsinriktade synsättet är dock att man istället för att göra något åt de maktskillnader som finns mellan kvinnor och män utgår

från att vi är jämställda och på så sätt förlägger problemet till enstaka icke-jämställda män (Holmberg och Bender, 1998; Wendt Höjer, 2002).

Att prata om andra, icke-jämställda män, är också någonting som ofta förekommer när invandrade mäns våld diskuteras (de los Reyes, 2003; Wendt Höjer, 2002), där man ser dem som avvikande från svenska, jämställda män.

Kvinnorna som offer

De psykologiska förklaringsmodellerna har kritiserats för att försöka hitta förklaringar i kvinnans beteende till det våld hon utsätts för. Att kvinnan stannar kvar i förhållandet har t.ex. förklarats utifrån hennes psykiska problem (se Bergman, 1987), någonting som feministiska forskare varit starkt kritiska mot, då man menar att det skuldbelägger kvinnan (se Eliasson, 1997; Holmberg & Enander, 2004).

I stället har man fört fram en bild av en kvinna som är oförmögen att försvara sig eller göra någonting åt våldet, samtidigt som det är oerhört svårt för kvinnorna att lämna mannen (se Lundgren, 1991) Teorin om inlärd hjälplöshet har använts för att beskriva kvinnor som stannar i ett våldsamt förhållande (Walker, 1979) – de är helt enkelt oförmögna att göra någonting åt sin situation. Feministiska teorier har på så sätt bidragit till att ge en förklaring till varför kvinnor stannar kvar i våldsamma förhållanden, utan att skuldbelägga dem eller förklara deras beteende som masochistiskt eller psykiskt sjukt.

Loseke (1992) menar att kvinnojoursrörelsen på detta sätt har konstruerat en bild av den misshandlade kvinnan som ett hjälplöst offer. Någonting som motiverades utifrån ett behov av att rikta fokus mot frågan, men som medför att kvinnor som inte stämmer in i kvinnojourernas bild av hur en misshandlad kvinna ska vara kan få svårt att få hjälp. Även Andersson och Lundberg (2001) menar att detta kan bli problematiskt, då alla kvinnor inte känner igen sig i normaliseringsprocessen och kanske inte heller hyser en önskan om att lämna mannen, vilket då inte stämmer in i kvinnojourernas bild av hur det ”ska” vara. Kvinnorna kan också ha svårt att identifiera sig med bilden av offret.

Risken med att ensidigt peka på kvinnornas hjälplöshet är också att man osynliggör det motstånd de faktiskt gör, samt ignorerar det faktum att många kvinnor faktiskt lämnar mannen (Andersson & Lundberg, 2000; Hydén, 2001). Hydén (2001) menar att kvinnor samtidigt som de blir betraktade som rena brottsoffer som är värda medkänsla också blir fråntagna makt över sitt eget liv med risk för att andra tror sig ha rätt att bestämma vad som är bäst för dem.

Bilden av kvinnorna som offer är också problematiskt då den riskerar att skuldbelägga kvinnor som inte passar lika bra in i bilden av hur en misshandlad kvinna ska vara eller som inte uppträder som ett idealiskt brottsoffer (Burman, 2006). Burman menar att misshandlade kvinnor på sätt och vis inte är ideala brottsoffer, eftersom de inte lämnar mannen. Bilden av den misshandlade kvinnan som svag och undergiven kan därför förklara hennes beteende och på så sätt få henne att framstå som ett mer idealt brottsoffer.

Den här bilden är dock problematisk, eftersom den ofta blir en förutsättning för att kvinnan ska uppfattas som ett fullvärdigt brottsoffer. Handlingar från kvinnans sida som inte stämmer in i bilden av ett oskyldigt offer kan då få konsekvensen att hon betraktas som medagerande och att mannens ansvar därmed minskar (Burman, 2006).

Burmans analys och kritik av framställningen av kvinnorna som offer skiljer sig dock på betydande punkter från Andersson och Lundberg, då de snarare tycks se att kvinnorna faktiskt *kan* vara delaktiga i det våld de utsätts för, men att detta osynliggörs genom att man pratar om kvinnors våld som självförsvar. Burman menar däremot att självförsvar tvärtom kan betraktas som att kvinnorna deltagit lika aktivt i våldet – ett synsätt som hon ställer sig kritisk till.

Kritiken av kvinnors offerskap kan alltså ses både ur ett feministiskt perspektiv och ur ett som är mer kritiskt till det feministiska perspektivet.

Varför går hon (inte)?

Oavsett om man utgått från ett feministiskt eller ett mer psykologiskt synsätt har mycket av forskningen om kvinnomisshandel syftat till att förklara varför kvinnan stannar kvar i förhållandet, trots att hon utsätts för våld (se Bergman, 1987; Cullberg, 2003; Lundgren, 1991; Walker, 1979). Andra forskare är dock kritiska mot att utgå från ett sådant perspektiv, då de menar att de flesta kvinnor faktiskt ändå lämnar mannen tillslut (Andersson & Lundberg, 2000; Hydén, 1999).

Hydén (1999) menar t.ex. att det är fel att betrakta kvinnan som ett hjälplöst offer och att man istället bör uppmärksamma det motstånd hon faktiskt gör – där uppbrottet kan ses som den yttersta formen av motstånd. Även Holmberg och Enander (2004) har undersökt vad det är som trots allt får kvinnan att bryta upp ur förhållandet, där de dock är kritiska till delar av Hydéns resonemang. I likhet med tidigare forskning utgår dock både Hydén och Holmberg och Enander från att kvinnan ändå vill lämna mannen, även om hon inte alltid gör det med en gång.

Andersson och Lundberg (2000) menar istället att man överhuvudtaget inte borde utgå från att alla kvinnor nödvändigtvis vill lämna mannen. Utgångspunkten att kvinnor stannar för att de inte klarar av att bryta upp (men egentligen vill) gör att man osynliggör det motstånd kvinnor gör inom förhållandets ram, då kvarstannandet tolkas som maktlöshet och inte som ett aktivt val.

Även Steen (2003) är kritiskt mot ett sådant antagande, då hon menar att det inte ger något utrymme för kvinnor att göra andra val. Samtidigt menar hon att man som hjälpare inte bör lägga över hela ansvaret på kvinnan själv för att förändra sin situation, men inte heller låta andra utgångspunkter än kvinnans egna styra hennes beslut. Steen menar att det behövs mer forskning om hur man ska få slut på våldet inom en relation istället för att automatiskt utgå från att det bästa för alla kvinnor är att lämna mannen.

I likhet med Andersson och Lundberg, ser Burman (2006) utgångspunkten att kvinnor bör lämna mannen som problematisk, eftersom den bidrar till att upprätthålla bilden av kvinnor som stannar som hjälplösa offer. Samtidigt ses kvinnor som brutit upp som fria från förtryck, vilket osynliggör att mannen kan fortsätta att utöva våld och kontroll mot henne även efter separationen. Ekbrand (2006) menar trots detta att den bästa lösningen ändå är att kvinnan lämnar mannen, samtidigt som problemet med våldet inte automatiskt löses där, om mannen fortsätter att använda våld i nya relationer.

Särskilt utsatta kvinnor

I olika översikter över våld mot kvinnor brukar ofta olika indelningar i särskilt utsatta grupper göras (se t.ex. Nordborg, 2000; Socialstyrelsen, 2003; SOU 2006:65; Wallberg, 2003). Syftet med den typen av avgränsningar är naturligtvis att på så sätt bidra till att synliggöra dessa och kanske lyfta fram personer som man annars inte tänker på som våldsutsatta. Alla indelningar som syftar till att inkludera kan dock också ha en exkluderande effekt på dem som inte tillhör de omnämnda grupperna. Risken är att man osynliggör det våld som förekommer mot dem som inte ses som tillhörande en särskilt utsatt grupp.

De utsatta grupperna riskerar också att ses som avvikande genom att man uppmärksammar det som skiljer dem från andra kvinnor istället för att visa på det som är lika i det våld som alla kvinnor utsätts för (Holmberg, Smirthwaite & Nilsson, 2005)

Inom kvinnojoursrörelsen och ROKS har man därför inte velat skilja ut olika grupper av kvinnor, då man menar att alla kvinnor är utsatta för mäns överordning och att det därför inte är någon skillnad mellan olika grupper av kvinnor (Holmberg & Bender, 1998; Holmberg et al., 2005). Holmberg et al. (2005) menar t.ex. att en risk med att lyfta fram särskilda grupper kan vara att de betraktas som de enda grupperna där det förekommer våld, vilket ofta görs när man pratar om missbrukande kvinnor.

Då SKR bildades 1996 var dock en av anledningarna till detta att man såg ett behov av att lyfta fram särskilt utsatta grupper av kvinnor (Holmberg & Bender, 1998). Syftet med att lyfta fram dessa kvinnor är dock främst att bidra till att synliggöra kvinnor som kan ha svårare att söka hjälp eller som man kanske inte tänker på som våldsutsatta, t.ex. lesbiska kvinnor (SKR:s hemsida, b).

I två olika statliga utredningar motiverar man istället indelningen i särskilt utsatta grupper med att våldet *inte* förekommer i lika stor omfattning överallt. Man menar att det därför kan finnas ett behov av att titta på specifika riskfaktorer för att på så sätt kunna rikta hjälpinsatserna – där man också ser ett behov av att kombinera könsmaktsförståelsen med andra förklaringar (SOU 2006:65; SOU 2005:66).

Medan SKR:s motivering handlar om att lyfta fram kvinnor som kan ha svårare att göra sin röst hörd, pekar utredningarna istället på vikten av att förstå vilka grupper som är mest våldsutsatta.

Vilka grupper som brukar räknas upp varierar något mellan olika översikter, men två grupper som ofta förekommer är missbrukande kvinnor och invandrarkvinnor.

Missbrukande kvinnor

Missbrukande kvinnor lyfts ofta fram som särskilt utsatta därför att de kan vara mer utsatta för våld än andra kvinnor, men även mer utlämnade till mannen eftersom det är han som tillhandahåller drogerna. De kan också ha svårare att söka och få hjälp än andra. De tas ofta inte emot på kvinnojourer och kan vara ovilliga att söka hjälp hos socialtjänsten av rädsla att deras missbruk eller kriminalitet ska avslöjas eller att barnen ska omhändertas (Holmberg et al. 2005, se även Nordborg, 2000; SOU 2006:65; Wallberg, 2003). Dessa särskilda svårigheter som missbrukande kvinnor lever under kan således motivera att särskilda insatser riktas till dem.

Samtidigt finns det också risker med att alltför mycket peka ut det som skiljer missbrukande kvinnor från andra våldsutsatta kvinnor. Föreställningen att missbrukande kvinnor är våldsutsatta p.g.a. det allmänna våld som anses finnas i missbrukskretsar kan leda till att man osynliggör att även dessa kvinnor är utsatta för ett kvinnofridsbrott. Risken är också att man skuldbelägger kvinnorna, då de i ännu lägre grad än andra våldsutsatta kvinnor kan betraktas som idealiska brottsoffer (Holmberg et al., 2005). Holmberg et al. menar därför att det behövs hjälpinsatser som inriktar sig både på våldet och på missbruket.

Invandrarkvinnor

Förståelsen av invandrarkvinnors utsatthet hänger dels ihop med själva invandrarskapet i sig, där de ses som extra utlämnade till mannen då de kanske saknar nätverk i Sverige och har begränsade kunskaper om det svenska samhället (se Nordborg, 2000; Socialstyrelsen, 2003). Svårigheterna ses dock också utifrån en förståelse av invandrares kultur som annorlunda än den svenska, där invandrarkvinnor ses som mindre benägna att lämna sina män p.g.a. att det inte är accepterat med skilsmässor i deras kultur. Här kan därför släkten eller nätverket istället ses som ett problem, där man tänker sig att de motsätter sig att kvinnan lämnar mannen (se Nordborg, 2000; Socialstyrelsen, 2003; Wallberg, 2003).

Även själva våldsutövandet kan förklaras utifrån invandrarnas kultur, där invandrade män antas vara mindre jämställda än svenska män och känna sig hotade av kvinnans ökade frigörelse i det svenska samhället. Våldsanvändandet kan också förklaras med att invandrare befinner sig i en marginaliserad position i det nya samhället (Andersson & Lundberg, 2000).

De los Reyes (2003) är kritisk till att invandrade mäns våld uteslutande förklaras utifrån deras kultur, då hon menar att det bidrar till att skilja ut dem från svenska män och skapa en ”vi och dom” förståelse. Genom att man förlägger det våldsamma beteendet till andra,

avvikande grupper upprätthålls bilden av den svenska jämställdheten, vilket medför att man osynliggör den egna kulturens kvinnoförtryck. Samtidigt legitimeras invandrade mäns våld genom att man förklarar det med deras kultur. Eldén (1997) visar t.ex. hur föreställningar om kulturens överordnade betydelse vid hedersmord kan ses som en förmildrande omständighet.

De los Reyes (2003) är kritisk till föreställningar om det svenska samhällets överlägsna jämställdhet, men menar samtidigt att det inte heller är så enkelt som att säga att könsmaktsordningen drabbar alla kvinnor likadant. Istället behövs en förståelse där man ser hur maktstrukturer som bygger på kön och etnicitet hänger ihop och bidrar till att upprätthålla varandra.⁵

Det kan alltså finnas skäl att dela in kvinnor i särskilt utsatta grupper, samtidigt som det kan finnas en fara med att alltför tydligt peka på skillnader mellan olika grupper av kvinnor.

Våldet som bråk

Enligt det amerikanska familjevåldsperspektivet menar man att kvinnor använder våld i lika hög utsträckning som män. Även i Sverige finns föreställningar om att våldet ibland kan vara ömsesidigt.

Burman (2006) visar t.ex. i sin avhandling om hur våldet konstrueras i straffrätten, att man många gånger ser våldet som en del i en bråkig och konfliktfylld relation. Kvinnan ses då antingen som medagerande till det gemensamma bråket eller som orsak till mannens våld, då hon anses ha uppträtt provocerande. Det finns också en föreställning om mannens psykiska instabilitet som anses ha orsakats av den bråkiga relationen.

Även våld i samband med skilsmässor kan förklaras med att relationen varit konfliktfylld och bråkig (Burman, 2006). Våld som används i samband med en separation behöver inte heller leda till att man ser mannen som *egentligen* våldsutövande, eftersom separationen "ursäktar" hans beteende (Eriksson, 2003).

Eriksson (2003) menar att männen antingen ses som avvikande eller som normala män som tar till våld i en avvikande situation. I detta synsätt finns paralleller till Hydéns (1999) teorier, där våldet kan ha olika grunder för olika män. En del utövar våld vid ett stort antal tillfällen, andra bara i väldigt speciella situationer. Den sistnämnda kategorin är egentligen inte våldsamt, utan där har våldet utlösts av den svåra situationen. Hydén (1999) menar också att det i vissa fall kan vara paret's kommunikationsmönster som leder till våld, vilket stämmer överens med föreställningen om våldet som något ömsesidigt.

Till föreställningen om våldet som ett gemensamt gräl eller bråk kan också kopplas en tanke om att kvinnor är överlägsna verbalt, vilket gör att män tar till våld när argumenten tryter. Ett resonemang som återfinns hos Lennér-Axelsson (1989). Detta synsätt framställer också männen som maktlösa och att våldet utlöses av kvinnans verbala provokationer.

Att tolka våldet som bråk och kvinnan som provocerande kan också ses som att man intar mannens perspektiv på det inträffade. Kåhl (1995) menar t.ex. att socialsekreterare ofta använder sig av mannens beskrivning av våldet som ett bråk, vilket förminskar allvaret och gör att det ses som något ömsesidigt. Burman (2006) menar att hovrättens bedömningar att kvinnan provocerat mannen ibland utgår från mannens upplevelse av att ha blivit provocerad, vilket då gör att de bekräftar mannens bild av hur kvinnan bör bete sig. Hon är kritisk till att provokationer anses utgöra en förmildrande omständighet, eftersom det bygger på en tanke om att män har rätt att ta till våld om de känner sig kränkta.

---

⁵ Det här sättet att se hur olika former av förtryck samverkar och går in i varandra brukar kallas intersektionalitet. (se t.ex. de los Reyes, Molina & Mulinari, 2005).

På liknande sätt visar Eldén (1997) hur tingsrätten indirekt instämmer i mannens uppfattning om den dödade kvinnans låga ställning, genom att "ursäkta" mannens beteende med hans kulturella tillhörighet.

Förståelsen av våldet som orsakat av något osynliggör också att män ofta använder våld för att uppnå ett syfte (Burman, 2006). Ekbrand (2006) menar att separationsvåld ofta ses som utlöst av att kvinnan vill skiljas och inte som ett sätt för mannen att uppnå kontroll och få henne att stanna kvar. Detta synsätt kopplar Ekbrand (2006) till att våldsutövande män ofta ses som förlorare och inte som några som faktiskt kan ha mycket att vinna på att använda våld.

Makt eller vanmakt

En viktig skillnad mellan könsmaktsperspektivet och andra perspektiv är om man ser våldet som ett uttryck för makt eller vanmakt. Cullberg (2003) beskriver t.ex. männen som maktlösa, medan Lundgren (1991; 1992) menar att våldet är ett uttryck för maktutövning. Dessa skillnader hänger också ihop med om man ser våldsutövandet som en kontrollerad handling eller inte (se Steen, 2003).

Skillnaderna kan enligt min mening också relateras till om man ser våldet som *utlöst* av något eller som ett medel för att *uppnå* något. Det förstnämnda beskriver en man som blir provocerad och inte riktigt vet vad han gör – han slår i vanmakt. T.ex. som en reaktion på kvinnans överlägsna verbala förmåga (se Lennér-Axelsson, 1989). En man som däremot utövar våldet för att uppnå kontroll över kvinnan gör det inte p.g.a. vanmakt, utan som ett sätt att utöva makt och därmed t.ex. förhindra en separation (se Ekbrand, 2006).

Samtidigt är denna distinktion mellan om man ser männen som maktlösa eller inte ibland svår att göra. Steen (2003) menar t.ex. att skillnaderna i om man ser våldet som ett uttryck för makt eller maktlöshet inte är så stora om man betraktar maktlösheten som en *orsak* till våldet, men makten som ett *mål* med våldsutövandet. Skillnaderna mellan olika perspektiv ligger då snarare i om man ser maktutövandet som normalt eller onormalt (Steen, 2003) vilket kan hänföras till om man ser männen som avvikande från andra män eller inte.

Ett annat möjligt sätt att förklara sambanden mellan maktlöshet och våld är att se våld som ett uttryck för *upplevd* maktlöshet, som leder till ett behov av att återta makt. Däremot behöver inte känslan av vanmakt automatiskt leda till våld – våldet bör inte ses som orsakat av en situation, utan snarare som ett aktivt val, där man istället kunde valt att reagera på ett annat sätt. Orsaksförklaringar bidrar också till att lägga ansvaret på offret istället för att se att förövaren har ett ansvar för sina handlingar (Isdal, 2001).

GENOMFÖRANDE OCH METOD

Då syftet med studien är att undersöka vad personalen inom olika verksamheter har för *förståelse* av våld har jag valt att använda mig av intervjuer, vilket är användbart när man är ute efter att mäta ett fenomenens *kvalitativa* egenskaper till skillnad från mer kvantifierbara data. Intervjun syftar också enligt Kvale (1997, s. 13) till att ”erhålla beskrivningar av den intervjuades livsvärld i avsikt att tolka de beskrivna fenomenens mening.”

Intervjuerna har genomförts med en person från varje arbetsplats, som fått fungera som representant för verksamheten där de arbetar. För att få en mer rättvisande bild av den samlade arbetsgruppens åsikter i de frågor jag ställt hade dock ett alternativ till individuella intervjuer varit att genomföra fokusgruppsintervjuer.⁶ Den främsta anledningen till att jag ändå valde att göra individuella intervjuer var att det förmodligen skulle ha blivit väldigt svårt att hitta en tid när alla på en arbetsplats skulle ha haft möjlighet att träffa mig på en gång. Jag kände inte heller att min position som ensam (och ovan) intervjuare bidrog till att göra fokusgruppsintervjun till ett bättre metodval.

Att välja att göra individuella intervjuer för att undersöka vad en hel verksamhet har för åsikter är dock inte helt oproblematiskt, då intervjupersonerna ensamma har fått stå som representanter för sin arbetsplats. Jag har dock inte haft för avsikt att intervjuvaren ska bidra till att ge en förståelse för något annat än intervjupersonernas egna, personliga åsikter i frågorna. Intervjuvaren kan således mer ge en bild av hur personer som arbetar inom olika verksamheter kan ha för åsikter, än vad hela verksamhetens samlade åsikter består av. Däremot kan man anta att de som arbetar på samma ställe har liknande åsikter.

Förberedelser och urval

Från början väcktes tanken att jag ville göra en jämförelse mellan olika kvinnojourers synsätt och arbetsmetoder, men blev snart på det klara med att det vore mer givande att även ha med socialtjänsten och olika kommunala verksamheter i jämförelsen.

Då det inom ramen för en C-uppsats inte finns utrymme för ett större antal intervjuer valde jag därför att göra sammanlagt sex intervjuer – två inom varje verksamhetslag.

De två kommunala verksamheterna valdes ut, utifrån min kännedom om vilka sådana verksamheter som finns. Därefter kontaktade jag verksamhetsledarna på vardera stället, vilka i sin tur valde ut en person på arbetsplatsen som de ansåg var bäst lämpade att besvara mina frågor.

De ideella kvinnojourerna valdes ut, utifrån kriteriet att jag ville ha med en ROKS-jour och en SKR-jour i studien. Även här bestämde jourerna själva vilken person på arbetsplatsen som skulle genomföra intervjun. Mitt krav var dock att det skulle vara en anställd person, för att samtliga intervjupersoner på så sätt skulle bestå av *anställd* personal inom olika verksamheter. Detta för att uppnå så stor likhet mellan intervjupersonerna som möjligt.

Den ena socialsekreteraren kontaktade jag direkt, medan den andra valdes ut av en 1:e socialsekreterare på socialkontoret. De enskilda socialkontoren valdes utifrån vilket ställe jag fick kontakt med först, då det krävdes ganska många påringningar innan någon överhuvudtaget svarade. Det hände också att den person jag först kom i kontakt med tackade nej, för att istället hänvisa mig vidare.

---

⁶ Fokusgrupper kan t.ex. vara lämpligt att använda om man vill studera hur en grupp tillsammans skapar en föreställning om någonting, men även om man vill jämföra hur olika, inbördes homogena grupper pratar om någonting (Billinger, 2005).

I kontakten med kvinnojourerna var jag istället själv tvungen att tacka nej till en jour som ville ställa upp, men inte hade möjlighet inom de veckor jag hade avsatt för att göra intervjuerna. Jag valde därför att istället kontakta en annan kvinnojour som hade möjlighet att ställa upp tidigare.

Urvalet kan således betraktas som en form av bekvämlighetsurval, där den begränsade tiden jag haft på mig att kontakta intervjupersoner och genomföra intervjuer satt ramarna.

Litteratur- och materialsökning

För att hitta litteratur på området mäns våld mot kvinnor har jag inledningsvis använt mig av biblioteksdata-basen Libris. När jag väl hittat dessa första böcker har jag sedan kunnat gå vidare genom att titta på vilka referenser de använt sig av. En hel del litteratur på området var jag även bekant med sedan tidigare.

Jag har också använt mig av information och nedladdningsbart material från t.ex. ROKS:s, SKR:s samt Socialstyrelsens hemsidor.

För vägledning i hur referenser och liknande ska skrivas har jag använt mig av Backmans (1998) bok *Rapporter och uppsatser*.

Intervjufrågor

Min ansats har varit att låta intervjupersonerna prata ganska fritt utifrån olika teman, samtidigt som jag också har velat jämföra deras svar med varandra. Intervjuerna har därför givits en halvstrukturerad karaktär, där jag använt mig av en intervjuguide för att försäkra mig om att vissa huvudfrågor besvarades av samtliga intervjupersoner. Frågorna i intervjuguiden har sedan också kompletterats med ett mer informellt samtal, vilket gjort att jag även kunnat få svar på frågor som jag inte tänkt på innan intervjun (se Larsson, 2005).

Varje intervju inleddes med att jag bad intervjupersonerna att beskriva sin verksamhet för att jag skulle få bakgrundsinformation. Därefter ställde jag mer specifika frågor om arbetsmetoder och hur man ser på kvinnornas behov av hjälp för att kunna jämföra de olika verksamheternas arbetsmetoder och även kunna härleda skillnader i arbetssätt till skillnader i synsätt på kvinnorna och männen.

För att få en uppfattning om hur de olika intervjupersonerna ser på mäns våld mot kvinnor har jag dels ställt frågor om vilka kvinnor som söker sig till verksamheten, samt om det finns någon grupp kvinnor som är mer våldsutsatta. Jag har även ställt frågor om vilka män man tror utövar våld, varför och om det går att förändra ett våldsamt beteende.

Frågorna om kvinnorna säger någonting om man ser att alla kvinnor kan bli utsatta för våld, eller om det bara är vissa specifika grupper. Det säger också någonting om vilka kvinnor som kan vara i större behov av hjälp från samhället än andra, vilket också säger någonting om vilka som kan vara mer utsatta för våld.

Frågorna om männen syftar till att ge svar på om man tror att vilken man som helst kan vara våldsam eller om man t.ex. tror att det bara är speciella, psykiskt sjuka män. Det är också intressant att se hur man ser på behandling av män och vad den syftar till, då jag tänker mig att beroende på hur man ser på männen påverkar det också hur man ser på deras behov av hjälp och möjligheter till förändring.

Vidare har jag också ställt frågor om hur man tycker att arbetet med kvinnorna och männen bör bedrivas utifrån vilket kön man tycker att hjälparen bör ha. Om man tycker att arbetet bör bedrivas professionellt eller ideellt, samt om man ser egna erfarenheter av våld som en fördel

i arbetet. Dessa frågor rör områden där jag tror att det kan finnas olika åsikter mellan olika kvinnojourer och även mellan ideella kvinnojourer och kommunala verksamheter.

Hur man ser på könets betydelse för arbetet med våldsutsatta kvinnor och våldsutövande män är intressant, dels i ljuset av att kvinnojourerna startades utifrån tanken att kvinnor skulle hjälpa kvinnor, och dels utifrån den jämställdhetstanke som finns inom de flesta sociala verksamheter, som handlar om att det är viktigt med både kvinnor och män (se Johansson, 2006; Kolfjord, 1997).

Jag har även frågat intervjupersonerna om de andra personerna som arbetar på deras arbetsplatser har ungefär samma uppfattningar, vilket jag tycker är intressant för att se hur representativa intervjupersonernas svar är för deras arbetsplats. Föga förvånande svarade alla utom en att alla har ungefär samma åsikter. Några menar att man inte skulle välja att arbeta på den arbetsplatsen om man inte höll med om de synsätt som finns i verksamheten. En av socialsekreterarna svarade dock att man har olika uppfattningar på hennes arbetsplats, men att det är någonting hon ser som en tillgång.

Jag har även ställt frågor om hur man tror att andra verksamheter ser på de här frågorna, vilket kan indikera hur man ser på samarbete med andra och hur man ställer sig till åsikter som skiljer sig från den egna verksamhetens.

Genomförande av intervjuer

Intervjuerna genomfördes på intervjupersonernas arbetsplatser under perioden 26:e oktober till 7:e november 2007. Inför varje intervju skickades ett uppsats-PM via mail (se bilaga 2), där jag informerade om studiens syfte och frågeställningar, samt om de etiska riktlinjerna. Vid en intervju hade jag dock glömt att skicka PM:et, varför jag istället gjorde det efter intervjuens genomförande.

För att uppnå de etiska riktlinjerna som handlar om informerat samtycke, påminde jag i samband med varje intervjutillfälle om att deltagandet i studien var frivilligt och när som helst kunde avbrytas av intervjupersonen (se Kvale, 1997).

Intervjuerna varierade i längd från en till närmare två timmar. Samtliga intervjuer bandades, för att sedan skrivas ut i sin helhet. Efter varje intervju satte jag mig direkt och skrev ner en kort sammanfattning ur minnet, för att ytterligare underlätta analysarbetet.

Från början hade jag en tanke om att inte avidentifiera intervjupersonernas arbetsplatser, varför jag till intervjupersonerna har meddelat att dessa kan komma att skrivas ut. Mitt syfte med detta var då att jag skulle kunna beskriva verksamheterna mer ingående för att ge läsaren mer information om varje verksamhet. Efter överväganden om det nödvändiga med detta har jag dock i samråd med min handledare kommit fram till att det inte finns något behov av att skriva ut vilka verksamheterna är, mer än det som är specifikt för just den verksamheten.

Att min avsikt från början var att skriva ut verksamheternas namn kan dock ha lett till att intervjupersonerna inte svarat likadant som om de varit försäkrade om att intervjuerna skulle komma att anonymiseras helt. Det kan t.ex. vara så att man inte velat yttra åsikter om andra verksamheter som dessa sedan kan få reda på att man sagt.

Intervjupersonerna var alla villiga att dela med sig av sina tankar till mig och de flesta pratade ganska obehindrat, utan att jag behövde ställa så mycket följdfrågor. Det märktes att det här är ett ämne de är intresserade och vana vid att prata om, vilket har medfört att jag har fått ett fylligt material

Eftersom intervjuerna hade en halvstrukturerad karaktär blev de också väldigt olika. Kvalitativa intervjuer kan naturligtvis inte bli likadana, eftersom varje intervjutillfälle blir unikt. Personerna jag intervjuat är olika och har svarat olika utförligt på mina frågor, vilket i

sin tur påverkat hur jag har ställt följdfrågor. Någoting som också spelar in är i vilken ordning intervjuerna kom, då jag fick med mig nya erfarenheter från varje intervju. Detta medförde att jag blev bättre på att intervjua, men kan också ha påverkat mig i hur jag ställt frågorna.

Min ambition under intervjuerna var att hela tiden försöka förhålla mig så neutral som möjligt för att inte påverka intervjuaren, samtidigt som jag var mån om att uppnå ett tillåtande klimat, där jag inte skulle ifrågasätta intervjupersonernas åsikter. I efterhand när jag skrev ut intervjuerna kunde jag dock märka att min försiktighet kanske ibland varit väl överdriven, då jag ibland missat att ställa följdfrågor, av rädsla för att dessa skulle uppfattas som ett ifrågasättande eller kritik. Kvale (1997) menar att intervjuaren både måste kunna inta ett kritiskt förhållningssätt där man prövar tillförlitligheten i det sagda, samtidigt som man också ska inta en öppen och tillåtande attityd till det som sägs.

Att jag ibland har missat att ställa följdfrågor beror också på att jag varit ganska låst vid min intervjuguide och varit rädd att glömma någon fråga eller inte hinna få svar på allt jag ville ha med.

Analys och tolkning

Jag har skrivit ut intervjuerna i stort sett ordagrant (i vissa fall gick det inte att uppfatta enskilda ord) och mest utelämnat mina egna bekräftande ”ja”, ”nej” och ”mm” – stammande osv. – för att på detta sätt försäkra mig om att få en så korrekt förståelse av det sagda som möjligt och inte behöva lyssna igenom banden en gång till. I samband med utskriftena började även processen med att strukturera och komma på vilka teman jag skulle använda mig av för att analysera resultaten.

När alla intervjuutskrifter var klara bearbetade jag materialet enligt en metod som närmast kan betraktas som en form av meningskategorisering, då jag sorterat in materialet under olika teman för att sedan sammanfatta resultaten under varje tema i mer koncentrerade textstycken (Kvale, 1997). Samtidigt har jag också använt mig av en jämförande ad hoc metod (se Kvale, 1997), där jag har tittat efter skillnader och likheter i de olika intervjuaren, som gjort att jag kunnat gruppera flera intervjupersoners svar i gemensamma kategorier för att på så sätt underlätta framställningen ytterligare.

Slutligen har jag påbörjat arbetet med analyserandet av intervjuerna utifrån mina teoretiska perspektiv, för att därefter återgå till intervjuutskriftena för att hitta belysande citat. Dessa har översatts till en mer skriftspråksvänlig form, för att göra dem mer läsvänliga och för att undvika att uttalandena framstår som slarviga, vilket ofta blir konsekvensen av att skriva ner talspråk ordagrant (Kvale, 1997).

I tolkningen av materialet har jag haft ett abduktivt förhållningssätt, då jag har haft vissa teoretiska utgångspunkter som styrt mina frågeställningar, samtidigt som materialets halvstrukturerade karaktär lett till att det dykt upp nya teman under intervjuerna som jag inte tänkt på från början (Larsson, 2005).

Studiens genomförande har också styrts av det hermeneutiska antagandet att min egen förståelse är viktig för tolkningen av materialet (Gilje & Grimen, 2004; Kvale, 1997).

Kvale (1997) skiljer också på den symtomatiska tolkningen till skillnad från den sanningssökande, där det viktiga inte är att det intervjupersonerna säger är empiriskt sant, utan att det upplevs som sant för dem. Intervjupersonens *tolkning* av sin verklighet måste således genomgå ytterligare en tolkning när jag försöker förstå innebörden av det sagda. Denna process kallas dubbel hermeneutik (Gilje & Grimen, 2004).

Hur kan man då veta vilken som är den riktiga tolkningen av ett fenomen? Kvale (1997) menar att det inte finns någon *egentlig* sann mening som går att hitta, utan att det istället

handlar om att meningen skapas i forskarens tolkningar. Enligt det postmodernistiska synsättet konstruerar människor sin verklighet utifrån ett socialt sammanhang, vilket också sker i intervjusituationen där kunskapen skapas gemensamt genom samtalet mellan forskare och intervjuad.

Metodreflektioner

Frågan om generaliserbarhet går inte att besvara på ett enkelt sätt i en kvalitativ studie, där det inte går att dra några statistiska slutsatser om en större population. Däremot kan man prata om *analytisk* generalisering, där man gör en bedömning av i vilken mån resultaten även kan tänkas gälla för andra, liknande fall (Kvale, 1997). Mina resultat kan således sägas utgöra ett exempel på hur det *kan* vara, snarare än att slå fast hur det verkligen *är*.

Kraven på validitet och reliabilitet har tillförsäkrats genom att jag försökt få så utförliga beskrivningar som möjligt från intervjupersonerna, där jag även ställt klagörande frågor när någonting varit oklart, för att minimera risken för feltolkningar av intervjuvaren. Reliabiliteten har också tillförsäkrats på så sätt att jag försökt ställa liknande frågor om samma tema för att se att dessa överensstämmer med varandra (Kvale, 1997; Larsson, 2005).

Jag har också varit noggrann när jag skrivit ut intervjuerna för att inte någon information skulle gå förlorad i överföringen från muntlig till skriftlig form. Slutligen har jag försökt använda mig av olika möjliga tolkningar för att inte tolkningen skulle bli snedvriden. Jag har också tydligt redogjort för min egen förförståelse i studiens inledning (Kvale, 1997).

Genom återgivning av citat för att exemplifiera intervjupersonernas uttalanden möjliggör jag också för läsare att göra sina egna tolkningar och på så sätt kontrollera hur dessa överensstämmer med mina. Jag har också beskrivit mitt tillvägagångssätt, samt möjliggjort för läsare att ta del av min intervjuguide i bilagan (Kvale, 1997).

Sammantaget anser jag att min studie uppfyller de kvalitetskrav som är rimliga att ställa på en C-uppsats, där man har en begränsad tid till sitt förfogande. I en mer omfattande studie hade man dock kunnat stärka validiteten ytterligare genom olika former av metodtriangulering (se Larsson, 2005). Hade man varit två personer som genomfört undersökningen tillsammans hade man också haft möjlighet att kontrollera att intervjuerna, samt tolkningen av dem uppfyllt krav på kodar- respektive intervjuarreliabilitet genom att två intervjuare kommit fram till samma resultat och analyserat materialet på liknande sätt (Kvale, 1997).

RESULTAT OCH ANALYS

Inledning

Presentation av verksamheterna

IP1 – ideell kvinnojour, ansluten till SKR

IP2 – kommunal kvinnojour

IP3 – socialtjänst

IP4 – ideell kvinnojour, ansluten till ROKS

IP5 – socialtjänst

IP6 – kommunal gruppverksamhet för kvinnor, barn och män

Som framgår ovan har jag valt att intervjua två personer från två olika ideella kvinnojouren, samt två personer från två olika kommunala verksamheter. I följande framställning kommer jag dock referera till de två ideella kvinnojouren, samt en av de kommunala verksamheterna som ”kvinnojouren” – då den kommunala kvinnojouren snarare har mer gemensamt med de ideella kvinnojouren än med den andra kommunala verksamheten. Denna kommer kort och gott att refereras till som ”den kommunala verksamheten”.

Jämförelse av arbetssätt

De tre kvinnojouren som ingår i studien kan ses som kompletterande verksamheter som hjälper kvinnor på lite olika sätt och med något skilda utgångspunkter.

SKR-jouren och den kommunala jouren bedriver professionellt behandlingsarbete av anställda socionomer. På SKR-jouren vill man dock inte se kvinnojouren som ett behandlingshem, eftersom kvinnorna främst är där för att de utsatts för ett brott. Samtidigt menar IP1 att kvinnorna är i behov av krisbearbetning.

ROKS-jouren drivs i högre grad av ideellt arbete och har inte någon stark uppdelning mellan anställda och frivilliga på samma sätt som SKR-jouren har, där de frivilliga mer fungerar som ett komplement. På ROKS-jouren bedriver de anställda inte heller professionellt behandlingsarbete, utan fungerar mer som medmänniskor.

Till skillnad från de ideella kvinnojouren har den kommunala kvinnojouren en mer strikt begränsning av boendetiden, eftersom man har ett ansvar att kunna tillhandahålla lediga platser. Att kvinnorna inte har någonstans att bo är ett bostadspolitiskt problem och kan inte lösas av att de får bo kvar på kvinnojouren, menar IP2. Samtidigt som hon också menar att arbetet idag handlar mer om att lösa kvinnornas bostadsproblem än vad det gjorde tidigare, då bostadssituationen var bättre.

ROKS-jouren tycks vara den kvinnojour som möter kvinnor i flest delar av uppbrottsprocessen, då de tar emot kvinnor direkt utan kontakt med socialtjänsten, samt även erbjuder hjälp och stöd efter att kvinnorna flyttat därifrån. De har inte heller någon begränsning av boendetiden på samma sätt som den kommunala jouren. Den här kvinnojouren kan på så sätt vara ett alternativ för kvinnor som av någon anledning inte vill ha kontakt med socialtjänsten.

Den kommunala jouren och även socialtjänstens inställning är att hjälpa kvinnorna i det mer akuta skedet. På ROKS-jouren däremot har man mer inställningen att man ska få hjälp så länge man behöver. Bara för att man flyttat till en egen lägenhet innebär det inte att alla problem är lösta, menar IP4. Här uppfattar jag att SKR-jouren intar en slags mellanställning, då även de erbjuder en viss efterkontakt.

Socialtjänstens arbetssätt skiljer sig från kvinnojourerna i och med att man möter hela familjen och inte bara kvinnan och barnen. Om kvinnojourernas utgångspunkt är att de som kommer dit behöver hjälp, så handlar socialtjänstens arbete mer om att bedöma om kvinnorna behöver hjälp och i så fall vilken hjälp de behöver.

De två socialsekreterarna arbetar något olika i och med att de arbetar på olika enheter. Medan IP3 kan få kontakt med kvinnor som själva söker hjälp, arbetar IP5 mer uppsökande, genom att de är skyldiga att ta kontakt när det finns barn i familjer där det förekommer våld. Hennes perspektiv blir då mer utifrån barnens rätt till skydd och inte främst utifrån kvinnans, även om dessa behov naturligtvis ofta sammanfaller.

Båda socialsekreterarna menar att det är viktigt att även låta männen ge sin version av det som hänt. Beroende på hur det ser ut i det enskilda fallet kan man kalla mannen och kvinnan var för sig eller tillsammans. Samtidigt är det viktigt att inte göra avkall på skyddet, menar IP3.

Den andra kommunala verksamheten arbetar på ett sätt som skiljer sig både från kvinnojourerna och från socialtjänsten, då man även här arbetar med hela familjen, men är tydliga med att kvinnan, mannen och barnen måste få hjälp var för sig.

Verksamheten kan också ses som ett komplement både till socialtjänsten och till kvinnojourerna, då man erbjuder kvinnor att bearbeta sina erfarenheter i grupp. IP6 är också väldigt tydlig med att kvinnan utsatts för ett brott. Ett mål med gruppverksamheten är därför att kvinnorna ska ta steget att anmäla mannen.

Det är inte så många som bor på kvinnojour som kommer till gruppverksamheten, utan i så fall kommer man snarare efteråt, vilket inte är så konstigt med tanke på att man ofta erbjuds samtal på juren. Verksamheten med gruppsamtal bygger också på att man ska klara av att dela med sig av sina erfarenheter med andra och ha tagit sig igenom den mest akuta krisen, vilket kvinnor som bor på kvinnojour kanske ännu inte har gjort.

Bedömningen om kvinnan kan börja i gruppverksamheten görs tillsammans i några inledande samtal, vilket ibland kan leda till att kvinnan istället hänvisas till att gå på individuella samtal på kvinnojouren.

Alla intervjupersoner är också överens om att barnen behöver speciell hjälp (jag har dock inte ställt några specifika frågor om detta) – kvinnojourerna arbetar t.ex. speciellt med att uppmärksamma barnens behov. IP1 menar att de var tidiga med att uppmärksamma barnen, men att man idag lyfter barnperspektivet inom alla verksamheter. Detta avspeglar sig också i lagstiftningen om barn som bevittnar våld (se prop. 2006/07:38). Intressant är också att ingen av kvinnojourerna i Holmbergs och Benders (1998) studie har några speciella barnverksamheter, vilket tyder på att det hänt någonting under de senaste tio åren.

Trots att socialtjänsten främst tycks ha sin utgångspunkt i barnens behov av skydd, pratar socialsekreterarna inte om barnen i lika hög utsträckning som kvinnojourerna.

Ideellt kontra professionellt arbete

De flesta intervjupersonerna pratar om verksamheterna som kompletterande till varandra som någonting positivt – alla behövs i kraft av att man kan bidra med olika delar. Här ses ideellt respektive professionellt arbete som någonting som fungerar som komplement till varandra genom att man kan bidra med olika saker.⁷ Flera av intervjupersonerna ser många fördelar med ideella verksamheter och man nämner t.ex. att det är bra att kunna utforma verksamheten mer fritt och att komma utanför socialtjänstens ramar.

---

⁷ Se Holmberg och Bender (1998) för en diskussion om kompletterande verksamheter.

Däremot anser de flesta att våldsutsatta kvinnor behöver möta professionell personal – det är alltså inte tillräckligt enbart med en helt ideell verksamhet, utan det behövs någonting mer. IP2 menar också att samhället inte ska lämna över ansvaret på ideella verksamheter:

[...] jag tycker definitivt att samhället ska se till att det finns folk som jobbar med våldsutsatta kvinnor. Och även med män som slår – alltså med dessa familjer – det är ett samhällsproblem. Det ska inte samhället säga att: jaja, det kan väl lite snälla tanter ta hand om [skratt] – alltså, det tycker jag är för bedrövt. Sedan så finns det en sida av det, med frivilligt socialt arbete där man inte har... man är inte tjänsteman, man är inte anställd av kommunen – man har ett lite friare spelrum, alltså man har inte riktigt samma regelverk. Som jag tror kan vara bra – att man möts lite mer människa till människa, inte professionell-klient – det är lätt att man blir gjord till klient, man har ett ärende och så. [...] Det är lite annat sätt och jobba och vara om man är frivillig. Samtidigt som sagt var, jag tycker absolut inte att samhället ska förlita sig på att frivilliginsatser ska jobba med kvinnofridsfrågor. Utan det är ett politiskt-ekonomiskt problem. Så det är ett sådant bekymmer, det är inte ett ideellt bekymmer, som jag ser det. (IP2)

Identifikation eller professionellt förhållningssätt

Det feministiska perspektivet, som Holmberg och Bender (1998) menar att ROKS står för, torde leda till att man i högre grad förespråkar ideellt arbete och ser egna erfarenheter av våld som en tillgång i arbetet med att hjälpa andra, eftersom det underlättar en identifikation med de utsatta kvinnorna.

Bland mina intervjupersoner är det också ROKS-jouren som verkar ligga närmast det här perspektivet, genom att man har en högre grad av ideellt arbete och i första hand ser sig som medmänniskor. IP4 är också den enda som är odelat positiv till att ha egna erfarenheter av våld om man ska arbeta på kvinnojouren. Samtidigt tänker jag mig att om man har det här synsättet, borde det inte ha någon betydelse om man själv varit utsatt för våld eller inte – bara genom att vara kvinna kan man förstå och identifiera sig med de våldsutsatta kvinnorna.

De övriga två kvinnojourerna bygger i högre grad på professionellt socialt arbete och här har man också ett synsätt som ligger närmare det Holmberg och Bender (1998) kallar jämställdhetsperspektivet. Alla som tycker att våld mot kvinnor är ett problem kan arbeta med det, menar t.ex. IP1.

Holmberg och Bender (1998) menar dock att jämställdhetsperspektivet inte ser mäns överordning över kvinnor som problemet, utan att man istället individualiserar det och lägger orsaken på enskilda män. Här tycker jag mig se en dubbelhet i intervjupersonernas svar, då de samtidigt som de i viss mån individualiserar problemet samtidigt är tydliga med att det är ett problem som beror på könsmaktsordningen i samhället.

Uppfattningen att man i egenskap av att vara kvinna kan ha en förståelse av hur det är att utsättas för våld och förtryck tycks också delas i viss mån av IP1:

Generellt ser vi det inte som någon fördel [att ha egna erfarenheter av våld] om du jobbar här som anställd, men sedan beror det ju på vad man menar med egna erfarenheter för att många har ju erfarenheter som ligger i linje med det, men man kanske inte har varit utsatt för våld och övergrepp i en nära relation. Men bara genom att vara tjej, ung tjej, så har ju de flesta upplevt olika former av mindre övergrepp och så. (IP1)

Även IP6 ger uttryck för liknande tankegångar:

Alltså jag har ju vuxit upp i mer den här – vad ska man säga – på den tiden då: i början på 50-talet eller slutet på 50-talet, i den här lite medelklass, alltså där pappa – patriark och hustryrannen – även om inte våldet var fysiskt så har jag ju upplevt just det här med mannens överordning – alltså den dimensionen av det hela. Alltså jag har ju förståelsen och den kan jag tänka att den erfarenheten har vi nog alla på ett eller annat sätt, så att man kan förstå liksom...

Där tänker jag väl mer att det kan vara viktigt att du kan se sambanden. Alltså hur vi påverkas. (IP6)

De flesta intervjupersoner verkar dock se egna erfarenheter av våld som någonting som kan vara ett hinder för ett professionellt förhållningssätt, men förståelsen av på vilket sätt detta kan vara ett hinder skiljer sig lite åt. De två professionella kvinnojourerna och den kommunala gruppverksamheten verkar se egna erfarenheter som ett hinder för ett professionellt förhållningssätt om man blandar ihop sina egna erfarenheter med andras eller ”öser över” sina egna problem på den man ska hjälpa. Det kan också bli ett hinder om de egna erfarenheterna gör att det blir för jobbigt att möta andra, eftersom man bör stå stadigt själv om man ska jobba med den här problematiken.

En av socialsekreterarna menar att egna erfarenheter kan leda till att man riskerar att ta parti för kvinnan, någonting som utifrån hennes perspektiv kan betraktas som ett hinder för ett professionellt förhållningssätt, då hon menar att man som socialsekreterare bör kunna lyssna på båda parter. Tanken om att det är viktigt att vara objektiv och neutral för att kunna förhålla sig professionellt kommer även till uttryck i Erikssons (2003) avhandling om familjerättssekreterare.

Den andra socialsekreteraren är dock mer positiv till egna erfarenheter och menar att man kan fungera som en förebild om man kan visa att det går att ta sig igenom det.

Våldet – beskrivningar och förklaringar

I materialet finns två huvudsakliga sätt att beskriva våldet på: antingen som ett mönster av makt och kontroll utövat av en man mot en kvinna – eller som en något allvarligare form av familj- eller relationskonflikt. Det finns också olika sätt att förklara våldets uppkomst och bakomliggande orsaker.

De flesta intervjupersonerna beskriver också våldet som någonting som beror på maktlöshet eller vanmakt, vilket dock kan kopplas antingen till normalitet eller avvikelse, beroende på vilket perspektiv man har.

Kvinnjourerna och den kommunala verksamheten beskriver främst våldet som ett jämställdhetsproblem, där mannen utövar makt och kontroll över kvinnan, medan socialsekreterarna istället pratar om våldet som en konflikt i familjen, som uppstår p.g.a. att man hamnat i en svår livssituation.

Våldet som ett jämställdhetsproblem

IP1 och IP2 använder sig av könsmaktsordningen för att förklara varför män använder våld mot kvinnor, men menar att det också behövs individuella förklaringar till varför enskilda män slår och vänder sig emot förklaringen att det skulle kunna vara vilken man som helst:

Jag tror inte att alla män kan slå, utan i en viss kategori av grupp kan man slå därför att man själv på olika sätt har blivit kränkt och besudlad och inte fått bli den man blir. [...] Sedan varför våldet kan förekomma och fortgå det är ju för att vi inte har fullständigt uttalat i vårt samhälle att det här är ett brott. Alltså, lagstiftningen är ju jättesenkommen [...] och det är ju synen på kvinnor som har gjort det alltså. (IP1)

IP4 menar däremot att det kan vara vilken man som helst, men tänker sig i likhet med övriga kvinnojourer att männen har ett behov av att utöva makt, därför att de känner sig maktlösa:

Ja, jag brukar tänka såhär – att han är väldigt liten, han känner sig väldigt liten. Och för att... kvinnan finns alltså närmast där då och för att han ska kunna få känna... [...] det är säkert någonting sådant här att han växer just i den stunden när han känner att han får lite makt och lite kontroll... han kan bestämma, kvinnan gör som han säger. (IP4)

IP1 och IP2 kopplar denna känsla av maktlöshet till dålig självkänsla som bottnar i brister i utvecklingen/uppväxten, medan IP4 inte gör någon sådan indelning, samtidigt som hon menar att det kan vara vilken man som helst. Något som tyder på att IP1 och IP2 ser männen som avvikande, medan IP4 ser dem som mer normala.

Skillnaderna ligger då inte i om man ser våldet som ett uttryck för makt eller maktlöshet, utan snarare om man ser maktlösheten som något normalt eller avvikande. Steen (2003) menar att våldet antingen kan ses som ett normalt eller onormalt uttryck för mäns maktutövande. Skillnaderna i synsätt på våldet som antingen ett uttryck för makt eller maktlöshet handlar då snarare om man tittar på orsaken bakom våldet eller på vad som är syftet med det.

Skillnaderna mellan kvinnojourerna kan också kopplas till att IP1 och IP2 representerar ett jämställdhetsperspektiv, där problemet handlar om enskilda, icke-jämställda män. Medan IP4 istället kan sägas ligga närmare ett feministiskt perspektiv, där man ser orsakerna i mäns makt över kvinnor generellt och där man inte heller gör någon uppdelning mellan våldsutövande och "normala" män (se Holmberg & Bender, 1998).

IP6 är den enda av intervjupersonerna som inte beskriver männen som maktlösa, samtidigt som hon också menar att det kan vara vilken man som helst, vilket jag tolkar som att hon har ett tydligare könsmaktsperspektiv på våldet än övriga intervjupersoner.

IP6:s användning av könsmaktsperspektivet handlar dock främst om att hon tycker att det är användbart i det praktiska arbetet, vilket inte betyder att det inte kan finnas andra förklaringsmodeller *också*:

Det finns ju hur många förklaringsmodeller som helst och jag alltså, för mig är det så att jag har ju genom utbildning, så har jag ju med mig flera förklaringsmodeller till ett specifikt problem. [...] Men jag tänker att alla förklaringsmodeller måste finnas med i det här mötet. Och jag tänker att utifrån mitt arbete – och om jag ska tala för hela [verksamhetens] arbete – så tycker jag att det är ett väldigt kraftfullt och framgångsrikt koncept att utgå ifrån en strukturell nivå. (IP6)

Alltså det lyfter på något sätt att det här handlar inte om mig och vad jag har gjort eller inte gjort. Alltså det här handlar om någonting annat. Så att där tycker jag att ha med just den här strukturella nivån – det passar väldigt bra eftersom det är en gruppverksamhet. (IP6)

IP6 är också den som tydligast beskriver våldet utifrån normaliseringsprocessen, då hon menar att kvinnorna ibland inte ens förstått att det är våld de är utsatta för. Även IP2 använder sig av normaliseringsprocessen som en förklaring till att kvinnor kan ha svårt att bryta upp från ett våldsamt förhållande. Samtidigt som hon också ger uttryck för kritik av att Eva Lundgren länge stod för det enda perspektivet på mäns våld mot kvinnor i Sverige.

Samtliga intervjupersoner menar att det inte är någon speciell grupp kvinnor som blir utsatta för våld. Däremot menar två av intervjupersonerna väldigt bestämt att det *inte* är vilken man som helst, vilket kan verka motsägelsefullt. Att man ser mäns våld mot kvinnor som ett strukturellt problem när man pratar om kvinnorna behöver dock inte betyda att man också lägger ett strukturellt perspektiv på männen. Detta menar Eduards (1997) beror på att det är svårare att se män som en grupp än att se kvinnor som en grupp, eftersom män oftast inte definieras utifrån sitt kön på samma sätt som kvinnor. Svårigheten att se män som en grupp gör att det också blir svårt att se att män som grupp har makt över kvinnor som grupp, vilket medför att våldet individualiseras.

Holmberg och Bender (1998) kopplar denna ovilja att se män som grupp till jämställdhetstanken som finns i den svenska politiken, där utgångspunkten är att män och kvinnor ska ha lika rättigheter och skyldigheter, men där man inte ser någon maktkonflikt

mellan kvinnor och män. På samma sätt menar de att jämställdhetsperspektivet även används av en del kvinnojourer, företrädesvis anslutna till SKR.

IP1 som kan sägas stå för ett sådant jämställdhetsperspektiv, har dock samtidigt en tydlig uppfattning om att våldet beror på könsmaktsordningen i samhället. IP2 verkar däremot ha ett något mer individualiserat perspektiv, då hon även använder sig av en mer psykologisk förklaring av kvinnorna. Hennes definition av könsmaktsordningen skiljer sig också något från IP1:s då hon mer tycks använda sig av den som ett sätt att förklara varför mannen och inte kvinnan använder sig av våld i det enskilda paret. Medan IP1 pratar om attityder i samhället som spelar in till varför våldet får förekomma, menar IP2 att könsroller och olika uppfostran för pojkar och flickor kan förklara varför det är män och inte kvinnor som tar till våld.

IP2:s synsätt kan på så sätt sägas ligga närmare Hydéns perspektiv, där våldet ses som ett jämställdhetsproblem i relationen mellan kvinnan och mannen, men utan någon koppling till en strukturell nivå (se Steen, 2003). IP2:s koppling av våldet till mäns och kvinnors könsroller påminner också om Hydéns (1999) resonemang om våldets könskulturella sammanhang, där det blir viktigt att ta hänsyn till föreställningar om manligt och kvinnligt.

IP1:s synsätt tycks istället ligga på en mer strukturell nivå, där hon pratar om synen på kvinnor, vilket kan tolkas som att hon ser maktförhållanden mellan kvinnor och män (i form av kvinnoförtryckande lagstiftning) som det grundläggande problemet.

Våldet som en familjekonflikt

Medan den kommunala verksamheten och kvinnojourerna främst ser våldet som ett jämställdhetsproblem pratar socialsekreterarna istället mer om våldet som en familjekonflikt.

Båda socialsekreterarna beskriver våldet som en familjekonflikt, som kan uppstå om man hamnat i en svår livssituation. IP3 menar att risken för att ta till våld ökar om flera av riskfaktorerna – arbetslöshet, missbruk, problem med bostad, dålig integrering i det svenska samhället – finns med samtidigt, vilket tyder på att hon främst tänker på socialt utsatta grupper. IP5 menar att oavsett vart man befinner sig i samhället kan man hamna i svåra situationer, som kan leda till att man tar till våld:

Jag kan ju tänka mig att är man arbetslös och man har mist sitt jobb och dåligt med ekonomi, så kan ju, såhär familjevåld, det kan ju bli... puff... liksom komma upp till ytan, för att man... det är så spänt hemma. Men jag menar det kan ju också vara... man har... företaget har gått i konkurs och så börjar man dricka och sedan så smockar man till... alltså allt det här kan ju finnas överallt. Så att jag tror att händer det något tragiskt i familjen, typ konkurs eller man blir av med jobbet eller något sådant, så kan ju det göra att man använder... (IP5)

IP3 pratar också om våld i familjen utifrån en allmän ökning av våldet i samhället:

Jag tror att den tid vi lever i idag är så... genererar rätt så mycket våld. För att vi har en arbetsmarknad som ser ut som den gör, vi har en bostadssituation som ser ut som den gör, vi har en relativt låg grad av social rörlighet i samhället idag, p.g.a. bostäder, att det inte finns... Och vi har haft då också... personer som har flyttat till Sverige... och samtidigt då så har Sverige haft, i sin tur, ett systemskifte – eller Europa har haft ett systemskifte i sig då p.g.a. att vi har luckrat upp öst och väst och samtidigt som vi har haft ett inflöde p.g.a. krig och så vidare – det har varit många olika strukturella processer igång samtidigt. Tror jag. Och det i sin tur generar våld, alltså när man inte känner att man kan förfoga över sin samtid eller sin dåtid eller sin framtid så att säga, va. På något sätt. Utan att det är ganska så osäkert. Och att det finns många frågor som känns obesvarade och saker som krockar, hela tiden där, va. Och att det går in i, alltså utifrån samhällsstrukturen och in i familjen och åter sig in i familjesystemet. (IP3)

I den här intervjupersonens beskrivningar av våldet finns också en påfallande frånvaro av kön – man kan behöva skydda en *person* och *människor* kan behöva reflektera över sin situation. Våldet blir på så sätt någonting ömsesidigt som uppstår mellan två människor, utan något tydligt offer eller förövare. IP3 betonar också att våldet är ett gemensamt problem i familjen.

IP5 tycks däremot lägga *orsakerna* till våldet hos mannen, då hon menar att det ofta utlöses av mannens kontrollbehov, då han kan ha svårt att acceptera att kvinnan försöker frigöra sig eller vill skiljas. Här pratar hon främst utifrån konflikter som kan uppstå i invandrarfamiljer när man kommer till Sverige, men tänker sig att det också kan handla om svartsjuka, droger eller psykisk sjukdom – både hos invandrare och hos svenskar.

Samtidigt beskriver IP5 också våldet som ett bråk, vilket för tankarna till att det handlar om någonting ömsesidigt (Kåhl, 1995; Burman, 2006). Benämningen av våldet som bråk kan också tolkas som att man intar mannens perspektiv på det inträffade (Kåhl, 1995), vilket jag tänker mig kan kopplas ihop med en strävan efter att inta ett neutralt förhållningssätt, som dock kan leda till att man omedvetet tar parti för mannen.⁸

Hydén (1999) menar att det antingen kan vara mannens personliga egenskaper, situationen eller parets kommunikationsmönster som leder till våld. En del män är våldsamma hela tiden, medan andra bara tar till våld vid något enstaka tillfälle, vilket då anses bero på situationen istället för på mannens personliga egenskaper. Något som stämmer med IP5:s synsätt att det är skillnad på män som alltid är våldsamma och de som bara tagit till våld vid en viss situation:

[...] är man våldsbenägen och man har slagits så gör man det. Men sedan kanske man just vid ett tillfälle eller två tillfällen, tappar – för att det har hänt någonting – att man tappar behärsksningen. Det får inte hända – det är inte det jag menar – men att man kanske inte brukar ta till, utan gör det just då... då är man egentligen inte så våldsam.

I: Det finns liksom en skillnad där?

Ja. Och även kvinnor kan ju slå till. (IP5)

IP3 menar också att det kan finnas flera olika förklaringar till varför någon tar till våld:

[...] jag tror aldrig att våld i nära relationer handlar om enstaka faktorer, utan det är väldigt många olika faktorer som spelar in. Och då tror jag att det kan vara samhällsliga, det kan vara kulturella och det kan vara... handla om personen själv, alltså... relationella problem och allt det här kan ju i sin tur samverka då och gå in i vartannat. Så att det är svårt och urskilja. (IP3)

Här kan våldet ses som något avvikande eller normalt beroende på om man tänker sig att det är en del av mannens kommunikationsmönster eller bara en engångsföreteelse utövat av en egentligen icke-våldsam man, där våldet istället utlöses av den avvikande situationen (se Eriksson, 2003). Utifrån det här sättet att se blir det också viktigt att göra en bedömning i varje enskilt fall, för att se om det rör sig om en engångsföreteelse eller ett upprepat beteende. Medan man på kvinnojouren istället skulle se det som att våldet är en del i ett mönster av makt och kontroll oavsett om det förekommit vid ett eller flera tillfällen.

Uppdelningen i olika typer av våld gör också att IP5:s användning av våldet som bråk blir mer förståeligt, om man tolkar det som att hon med ”bråk” menar en mindre allvarlig form av våld, utövat vid ett mindre antal tillfällen.

---

⁸ I vårdnadstvister kan t.ex. den förmodade neutrala inställningen att barnet har rätt till båda sina föräldrar leda till att man indirekt tar parti för mannens rättigheter som far, istället för att fokusera på den misshandel han utsatt barnets mor för (Eriksson, 2003; Holmberg & Bender, 1998).

Kritiken som kan riktas mot socialsekreterarnas familjekonfliktperspektiv är att man osynliggör maktskillnaderna mellan män och kvinnor, samtidigt som våldet beskrivs som någonting ömsesidigt, vilket kan bidra till att skuldbelägga kvinnor ytterligare. Däremot skulle ett ekologiskt perspektiv där man ser våldet på olika nivåer kunna kombineras med ett könsmaktsperspektiv, vilket också görs till viss del av kvinnojourerna och den kommunala verksamheten.

Att se att vissa män tar till våld vid ett stort antal tillfällen, medan andra gör det i mer pressade situationer behöver inte heller motsäga att det är mäns överordning i samhället som leder till våld mot kvinnor. Föreställningen att det är parets kommunikationsmönster som leder till våld pekar däremot på en ömsesidighet, som gör att även kvinnan blir delaktig. Även att tänka sig att vissa situationer leder till våld kan tendera att lägga skulden på mannens beteende hos kvinnan, om man tänker sig att det är hennes beteende som har pressat mannen att ta till våld (se Burman, 2006).

Tanken att våldet utlöses i pressande situationer kan också leda till att man ser det som en engångsföreteelse begånget av en egentligen inte så våldsam man. Någonting som på så sätt legitimerar våldet och osynliggör att det kanske inte handlar om ett enstaka våldstillfälle. Eriksson (2003) visar t.ex. att så ofta är fallet vid vårdnadstvister där det förekommit våld, då våldet anses ha utlösts av separationen. Där fungerar separationen som en förklaring till mannens våld. En föreställning som också återfinns hos IP5, då hon menar att vissa män tar till våld, för att de har svårt att acceptera att kvinnan vill skiljas.

Kulturella förklaringar

I mitt material har jag hittat olika föreställningar om kulturens/ethnicitetens betydelse vid våld i nära relationer, som kan kopplas antingen till föreställningen om våldet som en familjekonflikt eller som ett jämställdhetsproblem.

Kvinnjourerna är alla väldigt noga med att poängtera att det inte är så att det bara är invandrade män som använder våld, någonting som IP2 menar är en vanlig myt om misshandlande män. De tre intervjupersoner som arbetar som socialsekreterare och på den kommunala verksamheten använder dock kulturen som en förklaringsmodell bland flera, men är även de noga med att de inte vill generalisera och att våldet finns överallt.

Dels finns det en föreställning om att *det skapas konflikter i invandrarfamiljer när de kommer till Sverige*, vilken hänger ihop med synen på våldet som en familjekonflikt.

Man tänker sig att det bildas en konflikt i familjen när man flyttat till Sverige och barnen och kvinnan kanske snabbare integreras i det nya samhället, vilket gör att rollerna i familjen ändras. Mannen upplever sin position som hotad och det skapas konflikter när kvinnan vill frigöra sig från honom.

Familjekonflikten kan uppstå för att familjen lever i en pressad situation – både till följd av traumatiska upplevelser i hemlandet, men också p.g.a. den svåra situation som det innebär att komma till ett nytt land, med dålig integrering i det nya samhället osv.

Dessa båda förklaringar hänger också ihop med varandra. Mannen upplever sig pressad både av den svåra livssituationen han befinner sig i, men också av att kvinnan och barnen blir mer självständiga och utmanar hans roll som familjens överhuvud.

Om man tänker på det här patriarkala – det här att mannen kanske har bestämt mer i hemlandet och så kommer man till Sverige och här så börjar kanske kvinnan studera, man blir mer kontrollerad, kvinnan söker sig mer utåt – att det blir bråk i familjen, för att de här familjemönstren rubbas – det har jag sett.[...] Sedan kan det ju va att man redan haft problem i hemlandet och här kan man... alltså, i hemlandet kanske man inte kan skilja sig för att man kan inte försörja sig eller man blir utstött. Och här kanske man har ett... här går ju samhället mer

in, så här kanske man kan göra det. Och så vill man skiljas, att möjligheten finns, så kan det bli bråk utifrån det. (IP5)

Den andra förklaringen om kulturens roll handlar om att man tänker sig att vissa kulturer, framförallt kanske där det finns ett patriarkalt familjesystem och hederskultur – anser det *mer accepterat för män att använda våld* och att dessa män tar med sig sin kultur när de kommer till Sverige. Samtidigt kan denna förklaring också sägas hänga ihop med den första förklaringen, eftersom den också handlar om att männen kommer från en kultur där det är mer accepterat att använda våld. Skillnaden är om man tänker sig att våldet uppstår först efter att man kommit till Sverige eller inte. Båda dessa synsätt kan också användas för att förklara hedersrelaterat våld:

Ja, när det gäller hedersrelaterat våld så pratar man ju väldigt mycket om det här att när barnen integrerar svenska normer och system, så krockar det med det man har med sig bakåt. Och barnen blir självständigare och det skapar en ökad kontroll från pappa kanske. Och mamma blir den som ska stå för... alltså som inte bedöms vara den som inte klarar sina barn. Uppfostra dem. Och det skapar ju också spänningar. Emellan människor. Det är ju en typ av våld. Sedan är det ju också så att många människor som lever i Sverige idag som är traumatiserade p.g.a. krig och annat, som gör att det också skapas våld i nära relationer. Det är många saker tror jag som spelar in. (IP3)

Föreställningen om invandrades kultur kan också kopplas ihop med könsmaktsperspektivet på så sätt att man tänker sig att våldet är mer accepterat i mindre jämställda samhällen och därför förekommer mer där:

[...] min grundinställning är att vem som helst, också när det gäller män, kan vara en man som utövar våld. De finns överallt, så att så är det, där är min grundinställning. Sedan kan jag ju se – men då är jag lite färgad av mina kontakter här – det är ju lite grand, jag kan ju se en svårighet, alltså när det gäller kulturell bakgrund och att man har med sig det i sin egen kultur: att det är min rättighet som man att slå, jag äger rätten att slå min kvinna. Och man inte riktigt har förstått, tagit till sig att här i Sverige, så är det ett brott. Där kan jag se en svårighet för – också då som vi pratade om – kvinnor med en annan kulturell bakgrund och deras extra utsatthet i det. Så att jag kan ju se grupper där jag ser att risken är större, men våldet som makt- och kontrollhandling då, det finns ju precis överallt, tänker jag. Det finns ju i vårt system eller i våran struktur. (IP6)

Eliasson (1997) menar t.ex. att det finns undersökningar som visat att det förekommer mer våld mot kvinnor i mindre jämställda kulturer, samtidigt som invandrade män kan hålla fast vid kvinnoförtryckande synsätt när de kommer till Sverige, vilket hon kopplar till en känsla av utanförskap och att det då blir viktigt att hålla fast vid gamla traditioner. Här kombineras alltså föreställningen om invandrades kultur och deras utsatta livssituation i det nya landet.

Andersson och Lundberg (2000) menar dock att man förenklar problemet om man ser våld mot invandrarkvinnor enbart som ett uttryck för kulturella motsättningar. Även de los Reyes (2003) är starkt kritisk till förklaringsmodeller som förlägger våldet hos invandrades kultur, då hon menar att det skapar en uppdelning mellan ”vi och dom”, som osynliggör de patriarkala strukturer som finns inom den svenska kulturen och som också bidrar till att upprätthålla förtrycket mot invandrarkvinnorna. Samtidigt delar hon inte heller helt den svenska kvinnojourserörelsens synsätt, där man betonar det som är gemensamt i det förtryck alla kvinnor utsätts för, då hon menar att det även krävs en förståelse för hur olika former av förtryck samverkar och upprätthåller varandra.

Synen på kvinnorna

Vilken syn man har på våldet påverkar också vilken syn man har på de utsatta kvinnorna. Ser man mannen som förövare blir kvinnan också tydligare ett brottsoffer, medan våldet som en familjekonflikt istället gör kvinnan medansvarig till det gemensamma problemet. Ett synsätt som man bestämt tagit avstånd från inom kvinnojourerörelsen, vilket lett till att man istället fört fram bilden av kvinnan som ett försvarslöst offer, som inte har någon skuld i det hon utsätts för (Andersson & Lundberg, 2001; Loseke, 1992).

Bilden av den misshandlade kvinnan som ett hjälplöst offer kan dock ses som problematisk, dels därför att alla kvinnor kanske inte känner igen sig i denna bild (Andersson & Lundberg, 2001), men också för att kvinnor som inte lika lätt går att placera in i konstruktionen av det hjälplösa offret istället riskerar att ses som just medskyldiga (Burman, 2006).

Kvinnjourerna och den kommunala verksamheten, som har ett könsmaktsperspektiv på våldet, pratar om kvinnorna som brottsoffer i behov av stöd och krisbearbetning. IP3 ser det istället som att familjemedlemmarna har ett gemensamt problem, där det inte finns några tydliga offer eller förövare:

Familjemedlemmarna delar ju problemet. Och har man en sådan ansats, så tror jag ju att man kommer längre än att man tänker att männen har problem och kvinnan är offret. (IP3)

Den andra socialsekreteraren har ett liknande synsätt på våldet som gemensamt problem, då hon beskriver det som ett "bråk", vilket gör uppdelningen i offer och gärningsman mindre tydlig och för tankarna till två jämbördiga parter (Burman, 2006; Kåhl, 1995).

Medan IP3 egentligen inte lägger skulden för våldet på vare sig kvinnan eller mannen, utan mer på svåra livssituationer, som kan skapa spänningar i familjen, tenderar dock IP5 att beskriva "bråket" som något som kan uppstå när kvinnan vill frigöra sig från mannen eller skilja sig. Något som kan tyda på att hon ser kvinnans beteende som någonting som utlöser våldet (se Burman, 2006).

IP2 menar istället att föreställningen om att kvinnan provocerat eller utlöst våldet, snarare används som en ursäkt från mannens sida:

Det finns bara en som är skyldig till att detta händer och det är han som slår. Hon är aldrig skyldig. Hon kan aldrig provocera så mycket så att det ursäktar att han slåss – aldrig någonsin. Det går inte. Och det är det han måste förstå. För det är så de resonerar. (IP2)

Socialsekreterarnas synsätt leder till att kvinnorna ses som medansvariga till våldet, men bidrar också till att göra dem till aktiva, handlande subjekt som inte är passiva offer. Kvinnorna får på så sätt ett ansvar att själva bidra till att förändra situationen. Enligt synsättet att kvinnorna är brottsoffer är det viktigaste istället att få kvinnorna att inse att det de råkat ut för inte är deras eget fel. Även detta synsätt innebär att man försöker få kvinnorna att inse att de måste förändra sin situation. Skillnaderna ligger då snarare i hur man tänker sig att förändringen ska gå till, t.ex. om man förespråkar att kvinnan bör separera och göra en polisanmälan eller om man försöker få de stridande parterna att enas.

Även om kvinnojourerna och den kommunala verksamheten i viss mån ser kvinnorna som offer, eftersom de utsatts för ett brott och att de är i behov av att bearbeta det de utsatts för, framträder inte någon entydig bild av det hjälplösa offret, som den Andersson och Lundberg (2001) menar att kvinnojourerna reproducerar. Istället understryker man att det är viktigt att låta kvinnorna själva bestämma vad de vill ha hjälp med och att inte ta ifrån dem det de kan göra själva.

IP1 menar att man inte är på kvinnojouren för att man ska behandlas, utan för att man råkat ut för ett brott, vilket kan tolkas som att man på detta sätt vill komma ifrån föreställningen om den stackars hjälplösa kvinnan.

Kvinnjourerna riktar också kritik mot den ”klassiska bilden” av den misshandlade kvinnan:

För just som socialsekreterare som inte tror på henne, för han är så trevlig och gråter. Ja, han är jättetrevlig och gråter och är ledsen för vad som har hänt, inför socialsekreteraren, medan hon sitter här. Och inte blir trodd. Det händer. Och det ska inte få lov och hända. Tingsrätter, domstolar som också har samma... all bevisbördan ligger på henne. Och det enda hon kan säga... berätta det gör... hon har bara sin historia. Hon kan bara berätta vad som har hänt – finns inga vittnen, finns... oftast inte särskilt mycket blåmärken och... det är väl en sak om man åker till [sjukhuset] med en bruten näsa och en arm i bandage, men det är inte så vanligt. Den där misshandlade kvinnan som är blodig och sönderslagen, hon är inte så vanlig. Det är ju allt det här andra. Och hon går sällan i samma ögon... den dagen våldet... utan hon planerar sin flykt. Då finns det inga blåmärken kvar. (IP2)

Den här problematiken kan ju verka så konstig och diffus och hon är så jobbig och... du vet: allt är så diffust. För det är ju inte den här bilden som media ger att det kommer någon som är sönderslagen – det är det ju inte – det kommer någon som är nedbruten i sitt innersta, i sin själ. Och kan överhuvudtaget inte begära bistånd, för hon har inte fått uttala sin vilja på femton år. Socialtjänstlagen är ju utformad så att du ska begära det du vill ha så att säga. Men om ingen ser att du är helt oförmögen att välja eller att uttrycka din vilja, då får du ingen hjälp. ”Hon är bara jobbig liksom, hon vet inte vad hon vill” eller... ja, du vet. Du kan dessutom bli sedd som väldigt dålig mamma. (IP1)

Båda intervjupersonerna menar att det finns en föreställning om att misshandlade kvinnor är ”sönderslagna” som stämmer dåligt med verkligheten och därmed kan leda till att hon inte blir trodd eller inte får hjälp. Uttalanden som tyder på att de reflekterar över och förhåller sig kritiska till konstruktionen av ”den misshandlade kvinnan” (se Loseke, 1992).

Däremot skiljer sig deras beskrivningar något åt. Medan IP1 beskriver kvinnan som oförmögen att uttrycka sin vilja ger IP2 snarare en bild av någon som är handlingskraftig och planerande. IP2 menar också att kvinnorna tvärtemot den vanliga uppfattningen ofta är väldigt arga över vad de utsatts för. En beskrivning som ytterligare motsäger bilden av kvinnorna som hjälplösa offer och som kan medföra att de framstår som mindre trovärdiga. Kvinnan som är oförmögen att uttrycka sin vilja kan däremot ses som bättre överensstämmande med bilden av det hjälplösa offret (se Burman, 2006).

Anderssons och Lundbergs (2001) kritik av att kvinnojourer inte tar hänsyn till enskilda kvinnors upplevelser skulle också kunna tillbakavisas om man tänker sig att frivilliga kvinnojoursaktiva med egna erfarenheter av våld – just p.g.a. sina egna erfarenheter – skulle kunna ha större möjligheter att se kvinnor som något mer än hjälplösa offer.

Samtidigt tänker jag mig att man som professionell socialarbetare ständigt reflekterar över sin egen maktposition gentemot klienten, vilket kan motverka att man placerar kvinnorna i en passiv offerroll. Uttalanden som att det är viktigt att inte ta ifrån kvinnorna det de kan göra själva kan tyda på att man har ett sådant synsätt.

Någonting som alla intervjupersoner verkar vara överens om är att det inte finns *en* viss typ av misshandlad kvinna. När jag ställer frågan vad kvinnorna behöver för hjälp blir därför svaret ofta att det ser väldigt olika ut från fall till fall. IP3 menar också att:

[...] det kan finnas en fara i att man kallar kvinnor för kvinnorna – för jag tror att det finns så många olika ingångslägen till varför man hamnar i den här situationen, där det förekommer våld i den nära relationen. (IP3)

Kvinnans uppbrott

Beroende på om man ser på kvinnan som ett hjälplöst offer eller som en handlande individ blir också synen på hennes möjligheter att bryta upp från mannen olika. Uppbrottet behöver inte heller ses som den enda möjliga lösningen för att få slut på våldet.

Såväl Steen (2003) som Andersson och Lundberg (2000) är kritiska till att man ofta utgår från att det bästa för kvinnan är att lämna mannen och vänder sig emot bilden av kvinnan som ett hjälplöst offer för mannens våld. En bild som lyfts fram för att förklara varför hon stannar. Steen (2003) menar att olika hjälpare på så sätt tar sig friheten att besluta vad som är bäst för kvinnan, då man förutsätter att hon "egentligen" vill lämna mannen. Samtidigt som hon varnar för att ett motsatt perspektiv tenderar att friskriva samhället helt från ansvar.

Andersson och Lundberg (2000) menar att de flesta kvinnor faktiskt väljer att separera, men att valet att försöka förändra situationen inom förhållandets ram också kan ses som en motståndsstrategi och inte nödvändigtvis som ett tecken på anpassning.

Kvinnojourerna och den kommunala verksamheten verkar alla arbeta mer eller mindre utifrån utgångspunkten att kvinnan ska lämna mannen:

Men vårt uppdrag – vi brukar säga att vi jobbar med separationer. Vårt uppdrag är att få henne på fötter. Uppdrag ett det är ju att sätta stopp för våldet. Om hon kommer hit så kan hon inte bli utsatt för våld. Men sedan också att hon ska kunna leva sitt liv, utan den man som slår henne. Hon ska gå vidare när hon går härifrån. (IP2)

Socialsekreterarna uttrycker det istället som att deras uppdrag är att se till att barnen inte far illa, där lösningen kan vara att kvinnan lämnar mannen, men inte behöver vara det:

Vår sak ska vara och se att barn far väldigt illa av att leva i miljö där sådant här förekommer. Och kanske se sin mamma rädd eller se sin mamma bli slagen eller se sin... det tror inte jag är bra. Och med det som utgångspunkt så tror jag att man liksom måste kunna prata om de här sakerna och se att det här är ett problem ni delar. Ni skapar ett problem för era barn och för er själva genom att det här får fortsätta och pågå. Sedan om människor ska leva ihop eller inte leva ihop... det är inte det som jag tycker är det intressanta, utan det intressanta är att det här är inte bra. (IP3)

Kvinnojourerna menar också att de flesta kvinnor inte går tillbaka till mannen när de lämnar kvinnojourerna, något som IP1 tror beror på att när man väl har tagit steget att flytta till en kvinnojour, så har man verkligen bestämt sig. Om kvinnan ändå skulle välja att gå tillbaka stöttar man henne i det beslutet, då utgångspunkten ändå är att kvinnan kommer att vilja lämna mannen förr eller senare, även om hon först måste gå igenom en separationsprocess för att själv komma fram till det.

IP1 menar dock att de har ett annat förhållningssätt när en kvinna med barn väljer att gå tillbaka – då ser de sig som skyldiga att göra en anmälan till socialtjänsten. Samtidigt menar hon att de aldrig har behövt göra en sådan anmälan, utan att det mer fungerar som ett sätt att göra kvinnan medveten om att hon riskerar att utsätta sina barn för mer våld genom att gå tillbaka. Genom att prata om detta kan kvinnorna bli medvetna om att de kan skydda någon som är svagare än dem själva, vilket IP1 menar ofta är en bidragande orsak till att kvinnor lämnar ett våldsamt förhållande.

Även Holmberg och Enander (2004) tar upp att vetskapen om att det gäller någon annan än en själv, kan fungera som en utlösande händelse till kvinnans uppbrott. De tar också ett exempel på en liknande situation som den IP1 beskriver där en kvinna hotades med en barnavårdsanmälan. Samtidigt menar de också att gemensamma barn kan verka kvarhållande, då man också kan stanna kvar för barnens skull.

Det senare verkar stämma bättre in på de fall IP5 tänker på, då hon menar att kvinnorna ofta vill hålla ihop familjen. Hon har också en helt annan upplevelse av hur kvinnor reagerar när man påtalar att det är skadligt för deras barn att leva i en familj där det förekommer våld, då hon menar att det ofta är svårt för kvinnorna att ta till sig att barnen far illa och att det är vanligt att de förnekar det och menar att barnen inte sett eller inte förstått.

Jag tänker mig att denna skillnad kan botten i att dessa två intervjupersoner möter kvinnor som har kommit olika långt i sina uppbrottsprocesser och därför är olika mottagliga för påverkan utifrån om att lämna förhållandet. Medan de kvinnor som kommer till kvinnojourerna redan har bestämt sig, behöver inte alla kvinnor som socialtjänsten kommer i kontakt med, ha gjort det. IP5 menar dock att även kvinnor som varit på kvinnojour ofta går tillbaka till mannen:

Man kanske har varit på något skyddat boende och sedan så går man tillbaka efter ett tag när man har funderat och... man vill ju ändå försöka hålla ihop familjen och han har lovat... och "jag var ju också dum, så att det är inte undra på att jag fick en smocka". (IP5)

En annan förklaring till skillnaden skulle kunna vara att socialsekreteraren möter andra kvinnor, som kan ha svårare att lämna sina män än andra. IP5 menar t.ex. att hon möter många invandrarkvinnor, som hon tror kan ha svårare att separera därför att det inte är accepterat i deras kultur. Å andra sidan uppger även kvinnojourerna att de möter många invandrarkvinnor, varför dessa skillnader inte går att förklara på något enkelt sätt.

Beroende på hur viktigt man anser att uppbrottet från mannen är för kvinnan tänker jag mig också att man kan ha olika strategier i den hjälp som ges. IP6 menar t.ex. att det är viktigt att lyfta av kvinnornas känslor av skuld och skam och att det är en viktig markering att göra en polisanmälan. En inställning som kan vara svårare att inta om man istället ser kvinnan som medansvarig.

I det ovanstående citatet från IP5 framstår det som att kvinnan lägger skulden på sig själv för våldet och att det är därför hon går tillbaka, något som jag dock inte vet riktigt hur IP5 ställer sig till. Däremot tänker jag mig att man, om man inte arbetar aktivt med att befria kvinnor från sådana föreställningar, kan försvåra ett uppbrott från mannen. Holmberg och Enander (2004) menar att skuldkänslor kan ses som en del av det känslomässiga band som håller kvar kvinnan i förhållandet.

Har man däremot synsättet att kvinnan till viss del är medskyldig är ett uppbrott kanske inte heller önskvärt, eftersom man då snarare förespråkar att problemet löses gemensamt.

IP3 menar att både mannen och kvinnan har ett problem och att båda måste reflektera över sin situation för att det ska kunna ske en förändring. Hon tycks inte se uppbrottet som ett mål i sig, utan mer som ett medel att nå målet att få till en förändring i relationen, där lösningen antingen kan vara att fortsätta leva tillsammans eller att separera:

Vi kan ju ibland se här att kvinnor väljer och... eller alltså av någon anledning så att de måste komma hemifrån... och de är jätterädda och de kommer till kvinnojour och efter ett tag så flyttar de tillbaka igen till mannen. Därför att de upplever inget alternativ heller. Och så sedan så ber de igen och få komma till kvinnojour efter något år och så kanske går tillbaka och efter tre gånger så tycker man liksom att vad håller den här människan på med? Men då är det ju någonting som inte är bearbetat eller genomtalat eller vad man ska säga då. Då har det inte skett någon förändring. Vare sig hos kvinnan eller hos mannen. Och sannolikt på grund av att det inte ... man har pratat om det på ett annat sätt. Utan det är ett slutet system på något sätt, som skapas. Mellan mannen och kvinnan. (IP3)

För jag tror ju att det bästa alternativet – om man nu ska separera eller bo ihop – det är ju att man kan göra det med någon sorts insikt. Och reflektion. ”Vi kan inte bo ihop, men vi behöver inte vara ovänner ändå”. (IP3)

Till skillnad från IP3 verkar kvinnojourerna och den kommunala verksamheten mer ha en förståelse av kvinnans uppbrott, som en process där hon kanske måste gå tillbaka flera gånger, innan hon slutligen lämnar mannen. Ett synsätt som IP5 också tycks dela, samtidigt som hon också ser en kulturell förklaring till att det kan vara svårt för vissa kvinnor att lämna. Det verkar också finnas olika uppfattningar om vad stegen i uppbrottet innebär – är det t.ex. ett första eller ett slutgiltigt steg att välja att flytta till en kvinnojour?

Kvinnjourerna skiljer sig också från socialsekreterarna i hur man ser på möjligheten att fortsätta leva ihop om mannen lyckas förändra sitt beteende, där socialsekreterarna är mer positiva till att fortsätta relationen än övriga intervjupersoner. Däremot är IP4 av en mer positiv uppfattning än övriga kvinnojourer och har också ett exempel på att det kan fungera. IP1 och IP2 menar däremot att tilliten är för skadad för att kvinnan ska kunna lita på mannen igen (även om han verkligen lyckas förändras).

IP2 pratar även om vilka faktorer som får kvinnor att lämna ett våldsamt förhållande innan det har hunnit gå så långt – hon tror att det är väldigt olika hur tidigt man går beroende på hur nedtryckt man hunnit bli psykiskt innan det första slaget kommer, men också på hur bra självkänsla man har från början. Hon tror att kvinnor med bra självkänsla oftast inte hamnar i misshandelsförhållanden överhuvudtaget, eftersom man oftast lämnar mannen direkt. Men det handlar också om faktorer som om man har hunnit skaffa barn och hus ihop, vilket hon då menar kan försvåra ett uppbrott.

IP2 menar att det varierar väldigt mycket hur lång tid det har gått från att kvinnan träffat mannen till att hon lämnar honom – en del har varit ihop i ett halvår och andra i 20 år. Samtidigt tycker hon att det verkar som att det är fler som går tidigare nu, vilket hon tror beror på en ökad medvetenhet i samhället om att det är fel och om att det finns hjälp att få.

Bilden som Steen (2003) ger att hjälpare ofta utgår från att kvinnan ska lämna förhållandet stämmer bara delvis. Socialsekreterarna verkar vara mer öppna för att kvinnorna kan välja att göra andra val än att separera, medan kvinnojourernas utgångspunkt mer går ut på att de ska hjälpa kvinnorna att separera, vilket dock bör ses i relation till att de arbetar på en verksamhet vars syfte är att hjälpa kvinnor som flytt/behöver skydd från sina våldsamma män. De kvinnorna kvinnojourerna kommer i kontakt med har alla redan lämnat sina män, medan de socialsekreterarna möter, inte alltid behöver ha gjort det, eller ens har en önskan om att göra det.

De flesta intervjupersonerna verkar dock överens om att det är kvinnans egen utgångspunkt som måste styra vilken hjälp hon ska få och att det är hennes eget beslut att välja att lämna eller gå tillbaka till mannen. Man ser det som viktigt att ge information om vilka alternativ som finns, men utan att bestämma åt henne.

IP6 menar att när kvinnor får information om vad det finns för hjälp att få eller när de förstår vad det är de är utsatta för kan de börja inse att: ”jag behöver inte ha det såhär, jag kan välja någonting annat”.

Riskerna som kan vara förknippade med en separation finns dock kvar även om kvinnan kan börja inse att våldet inte är hennes fel eller att hon vet att det finns hjälp att få. Ekbrand (2006) menar därför att det utifrån den situationen kan vara mer rationellt att stanna än att lämna förhållandet, då uppbrottet kan leda till ytterligare våld.

Ekbrand (2006) vill på så sätt visa att kvinnor gör rationella val när de tar ställning till om de ska stanna eller bryta upp ur ett våldsamt förhållande, samtidigt som de inte kan sägas ha

en valmöjlighet i egentlig mening. I ljuset av Ekbrands studie tycker jag därför att det blir svårt att se hur man kan hjälpa kvinnan genom att säga att det är hennes eget val att separera eller stanna. Enligt min mening är det svårt att se att det finns någon egentlig valmöjlighet om valet står mellan att stanna och riskera att utsättas för ännu mer våld – eller att separera och kanske tvingas gå igenom en segdragen och uppslitande vårdnadstvist. Istället borde hjälpen inriktas på att underlätta för kvinnor att lämna sina män. Samtidigt är det inte heller enbart så enkelt, om man också tar hänsyn till att kvinnan faktiskt kanske älskar eller åtminstone tycker synd om mannen fortfarande. Hon kan också ha många skäl till att vilja bevara sitt äktenskap och sin familj.

Särskilt utsatta kvinnor

En av skillnaderna mellan ROKS och SKR är att man inom SKR vill lyfta fram särskilt utsatta grupper av kvinnor, istället för att prata om det generella förtryck och våld som alla kvinnor utsätts för.

På den tiden sa man att vi lider alla under samma ok och därför får vi inte skilja ut någon särskild grupp, medan vi sa att våldets grunder är detsamma men vi har olika svårt att synliggöra det som grupp eller som människa. (IP1)

IP1:s motivering till att lyfta fram särskilda grupper är att vissa grupper kan ha svårare att göra sin röst hörd, inte främst utifrån att dessa grupper skulle vara mer våldsutsatta än andra. Holmberg et al. (2005) menar dock att en risk med att lyfta fram särskilda grupper kan vara att de betraktas som de enda grupperna där det förekommer våld.

Flera av intervjupersonerna verkar vilja komma ifrån ett sådant synsätt genom att trycka på att det inte är någon speciell grupp kvinnor som utsätts för våld. IP6 menar t.ex. att våldet kan drabba vem som helst:

Jag har en kvinna i gruppen som faktiskt var på – utifrån sin egen profession – var på en [dag som verksamheten ordnade] på Länsstyrelsen och de visade en film – jag var inte med där själv – men då förstod hon, att hon levde i en relation där mannen utövade våld. Så nu är hon med i gruppen. Så jag tänker verkligen att det kan drabba... Alltså jag känner väldigt stor ödmjukhet här – det kan drabba vem som helst. (IP6)

En lite annorlunda uppfattning ges av IP2, som menar att ”den klassiska bilden” av den misshandlade kvinnan kan vara vem som helst. Däremot tror hon att de flesta kvinnor med bra självkänsla skulle lämna mannen direkt och inte låta det gå så långt. Det är kvinnor med låg självkänsla eller som är väldigt ensamma som riskerar att bli fast i ett misshandelsförhållande. Samtidigt menar hon också att det blir svårare att lämna förhållandet ju mer insnärjd man hunnit bli innan första slaget kommer och att misshandeln i sig ger kvinnor låg självkänsla.

Även om intervjupersonerna inte ser att det är någon speciell grupp kvinnor som utsätts för våld, menar man dock att vissa kvinnor kan vara mer våldsutsatta än andra. Man pratar också om kvinnor som är mer utsatta i betydelsen att de kan ha svårare att få och söka hjälp och kanske även svårare att lämna ett våldsamt förhållande.

Kvinnojourerna menar också att det är just de mest utsatta kvinnorna som söker sig till dem, eftersom de inte har möjlighet att få hjälp på annat sätt. IP1 och IP2 menar t.ex. att de ser en tydlig skillnad på vilka kvinnor som kommer till boendet och vilka som kommer till deras samtalsmottagning. Till boendet kommer de kvinnor som inte har någon annanstans att ta vägen – de kan ha dålig ekonomi, ha annan etnisk bakgrund och sakna nätverk i Sverige:

[...] de som kommer till vårt jourboende är ju oftast de som är mest utsatta... man är utsatt på många sätt. Alltså man har dålig ekonomi, man kanske har ett väldigt dåligt nätverk, man

kanske har annan etnisk bakgrund, man kanske har många barn och i och med alla de här olika orsakerna så är det svårare att få hjälp någon annanstans. (IP1)

Båda intervjupersonerna menar att kvinnor med bra ekonomi inte vänder sig till samhället för att få hjälp utan ordnar det själv. Även IP4 tänker sig att kvinnor med gott om pengar möjligtvis söker hjälp på annat håll än på kvinnojourer, men annars tycker hon att det kommer kvinnor ur alla möjliga grupper i samhället.

IP2 menar också att invandrare i större utsträckning än svenskar har kontakt med socialtjänsten och att det därför blir naturligt för dem att söka hjälp där.

Kvinnojourernas förståelse av varför just dessa kvinnor söker hjälp hos dem är att de inte har möjlighet att få hjälp på annat håll – inte att dessa kvinnor är mer våldsutsatta. Invandrade kvinnor och kvinnor med dålig ekonomi framstår på så sätt som utsatta just för att de inte har någon annanstans att ta vägen än till kvinnojouren. IP6 menar dock att det kan finnas en särskild utsatthet i att komma från en fin familj, just för att man kanske *inte* ser det som ett alternativ att vända sig till socialtjänsten eller kvinnojouren. Här tänker hon sig istället att den goda ekonomin eller statusen i samhället kan bli ett hinder för att skaffa hjälp.

Missbrukande kvinnor är en grupp som inte tas emot på någon av de undersökta kvinnojourerna, men deras utsatthet lyfts snarare fram utifrån att de är mer utsatta för våld än andra kvinnor – inte utifrån att de kan ha svårare att få hjälp.

Socialsekreterarna pratar främst om missbruk som en bidragande orsak till att män utövar våld och tar inte upp missbrukande kvinnors situation överhuvudtaget.

Invandrarkvinnor

Föreställningarna om invandrarkvinnornas utsatthet hänger dels ihop med föreställningar om invandrarskapet i sig – man har ett sämre nätverk, sämre ekonomiska resurser och kanske begränsade möjligheter att göra sig förstådd på svenska. Sedan finns också förklaringar som mer hänger ihop med en kulturell förståelse av våldet, där invandrarkvinnor antingen ses som mer utsatta för våld eller utsatta för att de lever i en mer traditionell kultur där det inte är accepterat med skilsmässa och där våldet eventuellt ses som mer acceptabelt.

Kvinnojourerna har märkt att det är en stor andel invandrarkvinnor som kommer till dem, vilket man förklarar med att de har sämre möjligheter att söka hjälp i sitt nätverk och dessutom ofta saknar ekonomiska resurser. Detta mönster bekräftas också av socialsekreterarna – IP5 menar dock att hon arbetar i ett invandrartätt område, vilket naturligtvis medför att de flesta klienterna är invandrare.

Medan kvinnojourerna enbart förklarar den högre andelen invandrarkvinnor hos dem med att de har större behov av kvinnojourer, så tenderar socialsekreterarna att se att våldet kan vara vanligare i invandrarfamiljer, vilket medför att invandrarkvinnor blir mer utsatta för våld.

Även intervjupersonen från den kommunala verksamheten menar att invandrarkvinnor kan ha sämre förutsättningar att få och skaffa hjälp, därför att de inte har en trygg förankring i samhället. Hon för också ett resonemang om att invandrarkvinnor kan vara mer utsatta i sina relationer, då de i vissa fall lever i väldigt patriarkala förhållanden där det är mannens självklara rätt att slå sin kvinna. En av socialsekreterarna pratar också om att invandrarkvinnor har svårare att lämna sina män, därför att det inte är accepterat i deras kultur att skilja sig.

Bilden av invandrarkvinnors utsatthet som ges av intervjupersonerna stämmer till stora delar överens med Anderssons och Lundbergs (2000) slutsatser. De menar att utsattheten dels är

kopplad till svårigheterna själva invandrarskapet för med sig, där mannens våldsutövande också kan ses som en reaktion på dessa svårigheter. Samtidigt som de också ser att det kan uppstå en konflikt mellan invandrares traditionella kultur och den svenska kulturen när de kommer till Sverige.

Medan socialsekreterarna betonar alla dessa aspekter, tenderar dock kvinnojourerna att lägga fokus på de problem invandrarskapet för med sig för kvinnorna när de ska skaffa hjälp. Socialsekreterarna pratar istället, i likhet med Andersson och Lundberg (2000), om invandrarskapets svårigheter som någonting som kan generera våld, då man ser den svåra livssituationen som någonting som kan ge upphov till konflikter. Samtidigt betonar Andersson och Lundberg (2000) att det inte går att se våld mot invandrarkvinnor enbart som någonting som beror på kulturkonflikter. De los Reyes (2003) menar också att ett sådant synsätt riskerar att förpassa invandrarkvinnor till en offerroll – fångade i en konflikt mellan traditionella och moderna värderingar.

Missbrukande kvinnor

Det framstår som motsägelsefullt att kvinnojourerna menar att det är de mest utsatta kvinnorna som vänder sig till dem, samtidigt som man lyfter fram problemet med att missbrukande kvinnor – som av de flesta uppfattas som mest utsatta för våld – inte har någonstans att vända sig. Holmberg et al. (2005) menar att det är en paradox att missbrukande kvinnor ofta lyfts fram som de som är mest våldsutsatta, medan det samtidigt tycks göras minst för denna grupp.

Att missbrukande kvinnor inte tas emot på kvinnojourerna tycks dock inte bero på att de inte passar in i bilden av den misshandlade kvinnan, vilket är den förklaring Loseke (1992) använder sig av. Istället motiveras det med att man inte har möjlighet att ta emot dem i boendet av hänsyn till andra icke-missbrukande kvinnor och barn. Ett problem som även tas upp av Holmberg et al. (2005).

Detta ses dock som problematiskt, då man är väl medveten om dessa kvinnors situation. IP4 menar att man försöker hänvisa dem vidare, medan IP1 pratar om att man samarbetar med en annan kvinnojour, som har möjlighet att ta emot missbrukande kvinnor.

Holmberg et al. (2005) menar också att det är problematiskt att missbrukande kvinnor i ännu högre grad än andra våldsutsatta kvinnor riskerar att ses som icke-idealiska brottsoffer. De är också kritiska till föreställningen om att missbrukande kvinnor är utsatta p.g.a. det allmänna våld som anses finnas i missbrukarkretsar, då detta osynliggör att de också är utsatta för könsmaktsordningen. Denna föreställning kommer dock till uttryck hos två av intervjupersonerna:

[...] de [missbrukande] kvinnorna är utsatta för det här mycket mer än andra därför att de är utsatta av många fler än bara sin partner, bara för att de är kvinnor och lever i de miljöerna.
(IP1)

Även IP2 pratar om kvinnor som lever i våldsamma miljöer som mer våldsutsatta, men hennes resonemang skiljer sig något från IP1. IP2 tänker sig att det egentligen inte finns någon grupp kvinnor som är mer våldsutsatta, utom möjligtvis unga tjejer som ”väljer att röra sig i spännande miljöer”. Jag får uppfattningen av att hon i första hand tänker på flickvänner till medlemmar i kriminella gäng och liknande, men kanske även på missbruksmiljöer: ”Där våld förekommer mer, då är det klart att det är ju större risk att man står i vägen.”

Det här synsättet riskerar också att lägga ansvaret på kvinnorna själva i större utsträckning (Holmberg et al., 2005), vilket kommer till uttryck i IP2:s uttalande om att ”man utsätter sig själv också på sätt och vis genom att röra sig i fel sammanhang.” Något som Holmberg et al.

menar medför att missbrukande kvinnor också tenderar att lägga skulden på sig själva för det våld de utsätts för, vilket kan medföra att de får svårare att söka hjälp.

IP1:s uttalande om att missbrukande kvinnor är utsatta av flera män borde dock inte stå i direkt motsättning till könsmaktsperspektivet, om man tänker sig att kvinnan är utsatt i egenskap av att vara kvinna.

En annan aspekt på missbrukande kvinnors utsatthet är att de kan ha svårare att lämna ett våldsamt förhållande, eftersom beroendet till mannen kan hänga ihop med tillhandahållandet av drogen (se Holmberg et al., 2005):

Och likaså tänker jag på kvinnor som lever med eget missbruk, beroende – och också då ofta beroende till en man kopplat till drogen – vad hon nu är inne på för drog. Men där har jag ju också genom mina år sett den här utsattheten. Där finns ju våldet med. Alltså, jag tänker också på just det här med sexuella våldet – är man i beroendeställning till en man och till en drog, då är det ju ofta att man på ett eller annat sätt får betala – och då kan det vara då att betala genom sex. Eller hushållstjänster eller annat, tänker jag. Så det är ju en oerhörd utsatthet i det också. (IP6)

En missbrukande kvinna måste alltså stå ut med en del våld för att få tillgång till droger, något som också hindrar henne från att bli fri från våld, eftersom hon då inte har någon som tillhandahåller drogerna längre. Hon kan dessutom ha svårare att söka hjälp, samt även svårare att få hjälp när hon väl söker den.

Männens behov av hjälp

Den mest framträdande bilden av männen i mitt material är att de (också) är i behov av hjälp. Någoting som dock kanske inte alltid har varit helt självklart inom kvinnojourserna. I en kunskapsöversikt menar man t.ex. att könsmaktsperspektivet inte ger utrymme för insatser riktade till männen eller parrelationen, eftersom utgångspunkten är att kvinnan ska få hjälp att lämna mannen (Institutet för utveckling av metoder i socialt arbete, 2006).

Hjälp och behandling för män kan dock motiveras utifrån olika utgångspunkter och behöver inte stå i motsättning till att kvinnan lämnar mannen:

Så likafullt som man har byggt upp... alltså sagt att kvinnor har rätt till hjälp, vilket är det första därför att de är brottsoffren – kvinnorna och barnen – det är ju det första. Men idag är vi ju där, idag behöver vi inte längre tro att det skulle konkurrera. [...] Man kan tänka såhär också: att bygga upp verksamheter, behandling för män är direkta pengar till kvinnor och barn. Att om männen blir hjälpta så har barnen fått en bättre pappa och den här kvinnan kanske slipper att han förföljer henne och den nya kvinnan han träffar kanske slipper att bli utsatt för våld. Det är logiskt. (IP1)

IP1 ser liksom de andra kvinnojourerna och den kommunala verksamheten hjälpen till männen som ett sätt att förbättra situationen för kvinnor, där målet för behandlingen främst blir att förhindra att männen tar till våld i nya relationer. Socialsekreterarna framhåller istället vikten av att mannen känner att någon lyssnar på honom och att han får berätta sin version.

Att man beskriver männens behov av hjälp utifrån olika perspektiv beror troligtvis på att kvinnojourerna utgår från kvinnans perspektiv, medan socialsekreterarna måste förhålla sig till båda parter, där man ser det som viktigt att inta en objektiv och neutral ställning.

IP5 menar dock också att det är viktigt att skydda barnen, så att de inte tar efter det våldsamma beteendet, vilket då skulle kunna motivera hjälp till männen utifrån barnens situation. Denna aspekt tas t.ex. upp i *Utredningen om socialtjänstens insatser för våldsutsatta kvinnor* (SOU 2006:65). Att liksom IP1 tänka sig att hjälpen ska syfta till att

barnen får en bättre pappa, kan också tolkas så, även om det är mer troligt att hon helt enkelt menar att en pappa som inte använder våld är en bättre pappa.

Alla intervjupersoner är övertygade om att det går att förändra ett våldsamt beteende, även om det är väldigt svårt och kanske inte lyckas för alla. Det finns dock olika uppfattningar om det går att fortsätta förhållandet eller inte, där kvinnojourerna verkar mer skeptiska till det.

Beroende på vilken syn man har på möjligheterna att fortsätta relationen om våldet upphör, blir också synen på hjälpen olika. I det ena fallet blir den ett medel för att förhindra våld i framtida relationer och i det andra ett sätt att bidra till att upprätthålla den nuvarande relationen. Kvinnojourernas utgångspunkt att kvinnan ska lämna mannen kan alltså inte betraktas som ett hinder för att erbjuda behandling för män, men däremot mot insatser som inriktas på att upprätthålla parförhållandet.

En annan aspekt på männens behandling, är att kvinnor kan vara mer benägna att söka hjälp om de vet att även mannen kan erbjudas hjälp (Eliasson 2000; Socialstyrelsen, 2003; SOU 2006:65). Hjälpen till männen skulle kunna ses som ett sätt att underlätta kvinnans uppbrott om hon t.ex. stannar kvar för att hon tycker synd om honom (se Holmberg & Enander, 2004). För andra kvinnor som vill fortsätta relationen kan istället hjälpen bidra till att hon stannar i hopp om att han ska lyckas förändra sitt beteende (se Socialstyrelsen, 2003). Risken för separationsvåld borde också bli mindre om mannen får behandling för sitt beteende.

IP6 menar att oavsett om kvinnan väljer att fortsätta relationen eller inte så kan det vara skönt att veta att även mannen har fått hjälp. IP3 menar i sin tur att även mannen kan tycka att det är skönt att veta att kvinnan får hjälp:

Men jag tror att, min känsla är ändå den att om det kommer en familj där det har förekommit våld och det finns otrygghet och ilska och obearbetade – både känslor och händelser – så tänker jag att det skulle vara mycket tryggare för alla att veta – för kvinnan att veta att mannen får hjälp, för mannen att veta att kvinnan får hjälp – alltså det blir ett helt annat ingångsläge, än som ofta sker idag att man ger kvinnan och barnen hjälp och så lämnar mannen utanför. För det i sig skapar också någonting. Tror jag. Jag tror att det viktiga är och ta hand om hela problemet med någon... i någon sorts... samtidighet – att inte låta saker få gå för länge. (IP3)

Kvinnjourerna och den kommunala verksamheten beskriver istället männen som ganska negativt inställda till att kvinnorna eller barnen ska få hjälp:

[...] han är säkert i det ögonblicket, genuint förtvivlad, men det handlar ju mycket också om att hon har försvunnit, hon sitter och pratar med oss – han vet inte vad hon pratar om och vad hon säger om honom och så. För det är ju hans negativa sidor hon pratar om, och det vill han ju inte, det klart. (IP2)

[...] har man gemensam vårdnad, då måste ju också pappan ge sitt godkännande eller medgivande till att barnen får ta emot stödet härifrån. Så att det kan ju handla väldigt mycket för [manssamordnaren] om att motivera pappan till att se sina barns behov. [...] Och då är det ju ett jätteviktigt arbete som [manssamordnaren] måste göra – att försöka få pappan att se att det här handlar om barnens behov, att de behöver hjälp att hantera och bearbeta det de har upplevt. (IP6)

IP6 tar också upp ett exempel där en pappa förbjudit sitt barn att berätta saker om honom i samtalen med barnsamordnaren.

Kvinnjourerna och den kommunala verksamheten menar att männen måste ta på sig ansvaret för vad de gjort för att kunna förändras, någonting som man dock menar ofta är väldigt svårt, eftersom de ofta är ovilliga att erkänna vad de gjort eller skyller ifrån sig på kvinnan.

Detta är också någonting som framhålls i forskning om våldsutövande män (se Eliasson, 2000; Hydén, 1999; Isdal, 2001; Pence & Paymar, 1994). Hydén (1999) menar t.ex. att en förutsättning för att våldet ska kunna fortsätta är att mannen befriar sig själv från ansvar, varför arbete med männen därför bör syfta till att få dem att ta ansvar för sina handlingar.

Att männen är ovilliga att erkänna vad de gjort leder enligt intervjupersonerna också till att de kan vara ganska omotiverade till att själva söka hjälp för sitt beteende. IP1 menar därför att det är bra med verksamheter som inte enbart tar emot våldsutövande män, då det möjliggör att komma dit utan att direkt erkänna att man använt våld. IP6, vars arbetsplats vänder sig just till enbart våldsutövande män, menar istället att båda typen av verksamheter behövs, eftersom de vänder sig till olika män. De män som kommer i kontakt med hennes verksamhet är mer sväromotiverade, eftersom de kanske inte själva valt att söka hjälp från början.

Socialsekreterarna pratar inte på samma sätt om att mannen måste ta på sig ansvaret för vad han gjort, vilket förmodligen hänger samman med att de inte ser männen som ensamt ansvariga för våldet på samma sätt som övriga verksamheter.

IP5 pratar dock om att det händer att både männen och kvinnorna förnekar att det förekommit våld, vilket gör dem mindre mottagliga för att ta emot hjälp. Här blir synsättet istället mer utifrån att både mannen och kvinnan måste erkänna att det förekommit våld, men utan att mannen nödvändigtvis behöver ta på sig ansvaret för våldet. IP5 tänker sig också att möjligheten till förändring snarare handlar om i vilket sammanhang mannen använt våld, där t.ex. våld i samband med missbruk kan förändras om man får behandling för sitt missbruk, men att en man som alltid använt våld inte kan förändras så lätt.

IP3 verkar ha en mer positiv syn på mannens förändring och menar att det handlar om att lyssna på mannens förklaringar till varför det blivit som det blivit. Ett synsätt som dock kan leda till att man okritiskt accepterar mannens förklaringar till det som hänt om man tänker sig att han skyller ifrån sig och är ovillig att ta på sig ansvaret för sina handlingar.

De flesta verkar också vara av den uppfattningen att parbehandling inte är ett bra alternativ, vilket också framhålls i Socialstyrelsens (2003) utbildningsmaterial. IP1 lyfter t.ex. fram att det kan innebära en ökad risk för kvinnan. På den kommunala verksamheten är man också tydlig med att kvinno- och mansverksamheten är två separata verksamheter och man har ingen form av gemensam behandling för män och kvinnor.

Socialsekreterarna är dock mer av den uppfattningen av att det går att behandla – eller att åtminstone träffa – paret tillsammans, vilket naturligtvis hänger ihop med synen på våldet som ett gemensamt parproblem. Båda menar dock att det är olika från fall till fall hur man gör. IP3 menar t.ex. att man måste se till kvinnans skyddsbehov först och främst, medan IP5 istället tar upp att det i vissa fall kan vara svårt att prata med mannen och kvinnan tillsammans eftersom de bara gapar och skriker på varandra. Hon menar också att det kan vara bra att vara två socialsekreterare, eftersom det annars finns en risk att man tar parti för kvinnan:

Jag tror att det är viktigare det här att man inte... om man ska jobba med dem, försöka stötta dem – om man har tagit parti för kvinnan, skydda kvinnan, så kan det ju vara jättesvårt för mig och jobba med mannen också. Det har jag erfarenhet av och det har jag tagit upp här hos oss också att då är det bättre att man är två handläggare, så att mannen känner att han blir respekterad. Att han inte redan är stämplad... (IP5)

Även i Erikssons (2003) studie har informanterna en föreställning om att det är viktigt att vara opartisk, men medan de ser opartiskheten som någonting man försöker eftersträva i de gemensamma mötena med männen och kvinnorna, ser IP5 istället risken för att vara partisk som ett skäl att inte träffa paret tillsammans.

IP5 delar inte heller IP6:s synsätt att man alltid kontaktar kvinnan först och får hennes godkännande innan man kontaktar mannen, utan menar även här att det varierar från fall till fall hur man går tillväga. Bor de tillsammans och har gemensam vårdnad om barnen brukar man kontakta båda, menar hon. Reaktionen kan dock vara väldigt olika:

I: Hur brukar de reagera då när ni tar kontakt?

Både och. Alltså jag har ju haft par där jag har kallat paren hit, där båda har tyckt att det har varit skönt att samhället reagerar, att de säger: ” Visst vi bråkade, vi brukar inte bråka, men nu bråkade vi lite högljutt, grannarna hörde detta och vad härligt att veta att folk reagerar.” Till att man förnekar det helt. Och det kan ju vara så att båda förnekar, för att kvinnan kanske är rädd för att tala om hur det egentligen ligger till, och så kommer hon senare till oss. [...] Till att man blir riktigt förbannad. Att: ”Det här stämmer inte, nu är det någon som har hittat på.” Så reaktionerna är alla möjliga. (IP5)

I de fall där båda förnekar menar IP5 att det är viktigt att vara medveten om att kvinnan kanske inte vågar säga som det är när mannen är med. Däremot verkar hon inte se något problem med uttalandet om att ”vi brukar inte bråka”, utan tolkar det som att paret i de fallen är överens om vad som hänt. En alternativ tolkning skulle kunna vara att kvinnan inte vågar benämna våldet som något annat än bråk, då mannen är med, eller att hon internaliserat hans bild av det inträffade som ett bråk.

Oavsett anledningen tänker jag mig att det kan ligga en fara i att okritiskt acceptera en sådan förklaring, då benämningen av våldet som ett ömsesidigt bråk kan tyda på att man förminskar allvaret (se Burman, 2006). Att erkänna att man bråkade vid ett tillfälle behöver inte heller betyda att det aldrig hänt tidigare.

Oberoende av hur man ser på hjälpen till männen och om det går att fortsätta förhållandet eller inte, är alla överens om att hjälp till männen behövs och att det går att förändra ett våldsamt beteende. Flera intervjupersoner tycker också att det behövs fler behandlingsalternativ för män och några tar upp att man borde flytta på männen istället för på kvinnan och barnen.

Könets betydelse för arbetet

Tanken om att kvinnor behöver möta goda män, men att män inte anses behöva möta kvinnor, som Holmberg och Bender (1998; se även Holmberg, 1999) finner i sin studie, återfinns också i mitt material. Däremot tycker de flesta inte att det är oproblemiskt med män på kvinnojourer och menar att många kvinnor kan tycka att det är skönt att möta andra kvinnor.

Det finns inte heller någon tydlig skillnad mellan kvinnojourerna och socialtjänsten, vilket dock kan ses i ljuset av att två av kvinnojourerna kan sägas representera det som Holmberg och Bender (1998) kallar jämställdhetsperspektivet, där man ser det som viktigt att samarbeta med män och även har en man anställd respektive ideellt engagerad.

IP1 motiverar män på kvinnojourer med att våld mot kvinnor är ett jämställdhetsproblem och att både män och kvinnor borde arbeta för jämställdhet, medan IP2 mer ger uttryck för att kvinnorna behöver möta goda män. Samtidigt menar båda att det inte är helt oproblemiskt, eftersom vissa kvinnor kan uppleva det som jobbigt med män på jouren. Båda tycker också att det är viktigt med män utifrån att barnen kan behöva manliga förebilder.

Även IP5 ger uttryck för tanken om att kvinnor kan behöva möta goda män, samtidigt som hon också menar att det kan vara skönt för vissa kvinnor att möta andra kvinnor:

Så att de inte får den här bilden att alla män är... skit. Utan, jag tror att det vore bra att... Sedan finns det ju vissa kvinnor – jag kan tänka mig många invandrarkvinnor kanske ändå vill träffa en kvinna. (IP5)

IP3 menar också att kvinnor kan behöva möta goda män, men till skillnad från övriga intervjupersoner menar hon att det motsatta även gäller för männen.

IP4 och IP6 ger, till skillnad från övriga intervjupersoner, uttryck för tanken om att kvinnor kan behöva en separat fristad från män och att det därför inte bör arbeta män på kvinnojourer, vilket jag kopplar till att de också har ett tydligare könsmaktsperspektiv på våldet (se Holmberg & Bender, 1998).

I arbete med männen tycker de flesta att det är viktigt att männen får möta andra män, dels utifrån att det kan vara lättare för dem att lyssna på en man, men även utifrån en tanke om att en manlig behandlare – eller två behandlare av olika kön – kan fungera som goda förebilder:

I: Men är det ungefär samma tanke då, för männen att de helst ska träffa en man, för att en annan man kan förstå dem bättre eller?

Ja och också... jag tänker på det här igenkännandet – det är viktigt, för att det ska liksom... gå in. Men där jobbar de ju kvinna-man i mansgrupperna, så där har de ju tänkt... där tänker ju de på ett annat sätt, när det gäller män – då kan det kanske vara bra att som gruppleadare ändå jobba utifrån att vara man-kvinna – positiva förebilder, positiva modeller – att man kan utifrån det här med... jämställd relation. Så att där blir ju deras samarbete och samspel väldigt viktigt för där blir ju de modeller på ett annat sätt. (IP6)

Alltså när jag tänker på männen, så tror jag att det är någonstans viktigt också att de får träffa män. För det kan ju va: ”jaha, nu blir det kvinnor” – alltså man har... man kanske har slagit en kvinna, så kan det vara bra att träffa en man, det tror jag. Jag skulle kunna tänka mig att det vore bra både med man och kvinna, man kunde jobba i team. [...] träffar man en invandrarmän så kanske det känns kränkande att nu ska han träffa en svensk kvinna, som har hjälpt... de som hjälper våra fruar att... få träffa en man också då, en man som kan säga att man inte ska behandla sina kvinnor... (IP5)

I IP5:s resonemang finns också en tanke om att invandrade män kan ha särskilt svårt att möta en kvinnlig behandlare/socialsekreterare. Detta uttalande tänker jag mig kan tolkas som ett uttryck för föreställningen om invandrade män som mindre jämställda och därför i behov av en jämställd (svensk) man som förebild.

Intressant är också att IP5 i citatet ovan även tänker sig att invandrade kvinnor kan ha ett större behov av att möta en kvinna. Något som jag tänker mig kan hänga ihop med en föreställning om invandrarkvinnor som förtryckta. Ett sådant resonemang skulle däremot också kunna leda till att man ser invandrarkvinnor som i ännu större behov av att träffa goda, jämställda män.

Även IP1 tar upp invandrarkvinnor när hon pratar om kvinnor som kan tycka att det är jobbigt med män på kvinnojouren, men då utifrån att muslimska kvinnor kan bli tvungna att bära slöja om det finns män närvarande.

I föreställningarna om att barn behöver manliga förebilder finns dels föreställningen om att det behövs en kompensation för den otillräcklige fadern, men även en föreställning om att barn lever i en kvinnovärld och därför behöver träffa män (se Johansson, 2006):

Men en, en sak är bra med att ha en man här och det är ju otvivelaktigt så att det är väldigt bra för barnen, det är ju jättebra för barnen, att det finns en man här, som också blir någon... ett snällt alternativ till en dum pappa, men också alltså... hur lite jag än vill att det ska vara så himla viktigt vad vi tillhör för kön – men så är det, det går inte och komma ifrån – och väldigt många barn lever ju i kvinnovärldar, gör ju det, alltså ensamstående mamma, med fröknar på dagis och... så de träffar ju... och så mammas kompisar, som också är kvinnor. Eller här – det är liksom bara kvinnor överallt. Och den enda mannen som finns då i deras värld – dessa små

människors värld – är pappa och han slåss. Det är viktigt att få in ett positivt manligt perspektiv. (IP2)

Även i arbete med barnen återfinns tanken om att vara två behandlare av olika kön. Här blir det istället *relationen* som blir en förebild (se Johansson, 2006):

I: Mm. Och det är lite samma sak med barnen då, att de ska se två vuxna...?

Ja. Att en man och en kvinna kan samarbeta. Vara goda modeller. Att det finns någonting annat, så att säga, än det som man kanske själv upplever då. Att det finns goda vuxna. (IP6)

Diskussionen kring manliga förebilder kan också sättas i relation till tanken om att pojkar som vuxit upp med en våldsutövande pappa själva kan komma att använda våld när de växer upp. Intervjupersonerna ger dock inte explicit uttryck för någon sådan tanke, även om IP2:s resonemang skulle kunna tolkas så, utan pratar mer generellt om att det är bra för barn med manliga förebilder, utan att specificera om det är pojkar eller flickor man menar. IP5 menar också att det är viktigt att skydda barnen (underförstått pojkarna), så att inte de börjar ta till våld själva, men här görs ingen koppling till att det behövs manliga förebilder.

Det finns också en dubbelhet när det gäller tanken om att det behövs män, då man tänker sig att de behövs för att utjämna könsskillnader och visa att män och kvinnor kan göra samma saker, samtidigt som man också tänker sig att män ska tillföra något annorlunda (Johansson, 2006). Någonting som blir tydligt i IP1:s resonemang, då hon menar att män bör arbeta på kvinnojourer eftersom hon inte tycker att kön ska spela någon roll för att arbeta med mäns våld mot kvinnor, samtidigt som hon också tycker att könet har betydelse i arbetet med barnen.

Sammanfattning

De största skillnaderna mellan de olika verksamheterna är att kvinnojourerna enbart möter kvinnor och barn, medan socialtjänsten möter hela familjen och därför också har ett ansvar att hjälpa männen. Även den kommunala verksamheten möter hela familjen, men där har man inte samma samlade bild av familjen som en helhet som socialtjänsten har.

Jag tänker mig också att det finns en skillnad i vilket skede i kvinnornas uppbrottsprocess de olika hjälparna möter dem och att detta i sin tur påverkar hur de ser på kvinnor som är utsatta för våld och vad de erbjuder för hjälp. Många kvinnor får t.ex. först kontakt med socialtjänsten, för att sedan bli placerad på en kvinnojour och därefter kanske deltar i den kommunala gruppverksamheten.

Alla intervjupersoner uppger att hjälpen till kvinnorna kan se väldigt olika ut, eftersom kvinnorna behöver hjälp med olika saker och att man ger den hjälp de vill ha. Kvinnojourernas utgångspunkt tycks dock huvudsakligen vara att kvinnan ska lämna mannen och flytta till ett eget boende efter tiden på kvinnojouren. Socialtjänstens utgångspunkt är att de är skyldiga att skydda barnen, vilket dock i praktiken ofta innebär att kvinnan förväntas lämna mannen, för att kunna skydda sina barn. Samtidigt menar de också att det är viktigt att lyssna på bägge parter och ställer sig mer positiva till att lösa problemet inom relationens ram.

Samtliga intervjupersoner menar också att det är viktigt att männen får hjälp. Här kan man också se olika mål med behandlingen – antingen att undvika att han tar till våld i nya relationer eller att våldet upphör i den nuvarande relationen.

Skillnaderna mellan de olika verksamheterna kan delvis förklaras med att man arbetar på olika sätt, men inte enbart därför. Medan kvinnojourerna och den kommunala verksamheten ser våldet som ett jämställdhetsproblem som beror på könsmaktsordningen i samhället, ser

socialsekreterarna våldet mer som en konflikt som uppstår i familjen till följd av en svår livssituation.

Själva verkar dock inte intervjupersonerna se så stora skillnader mellan sina olika verksamheter, utan menar att de skillnader som finns mest beror på att man arbetar på olika sätt. De skillnader som ändå finns upplevs främst som en tillgång, då man ser att olika verksamheter kan komplettera varandra. Man uppger inte heller att det finns några problem att samarbeta med andra verksamheter.

AVSLUTANDE DISKUSSION

Syftet med uppsatsen har varit att undersöka hur de olika verksamheterna tolkar och förstår våld i nära relationer, samt att även se om det finns några skillnader i de olika verksamheternas synsätt.

De mest framträdande resultaten är att de ideella kvinnojourerna och även de kommunala verksamheterna främst ser våldet som ett jämställdhetsproblem, medan socialtjänsten istället ser det mer som ett familjeproblem. Skillnaderna i intervjupersonernas svar går genomgående mellan de ideella kvinnojourerna respektive de kommunala verksamheterna och socialtjänsten. När det gäller synen på professionellt respektive ideellt arbete samt hur man ser på könets betydelse för arbetet skiljer sig svaren dock inte lika mycket mellan de olika verksamheterna.

Skillnaderna mellan verksamheterna kan alltså inte förstås utifrån om dessa är kommunala eller ideella, utan tycks snarare hänga ihop med hur man arbetar. De verksamheter som arbetar med kvinnan ser våldet från hennes perspektiv, medan socialtjänsten istället har ett helhetsperspektiv på familjen, där deras uppgift även blir att ge stöd till mannen. En av de kommunala verksamheterna arbetar dock även med männen, varför dessa skillnader i synsätt inte enbart kan förklaras utifrån verksamheternas arbetssätt.

Det framstår istället som att synsättet på våldet påverkar hur man väljer att arbeta med problemet. Till skillnad från socialtjänsten erbjuder t.ex. den kommunala verksamheten enbart hjälp till kvinnorna och männen var för sig.

Hur man väljer att hjälpa kvinnorna skiljer sig också åt. Medan kvinnojourernas utgångspunkt främst tycks vara att kvinnan ska lämna mannen, kan socialtjänsten även se lösningar inom förhållandets ram. Dessa skillnader kan hänga ihop med att kvinnojourerna möter kvinnor som redan bestämt sig för att lämna, medan socialtjänsten även kommer i kontakt med kvinnor som kanske inte alls ser det som en möjlig lösning. Troligtvis handlar det dock om att man ser olika lösningar på problemet beroende på vilket synsätt man har.

De olika verksamheterna har också olika sätt att se på mannens behov av hjälp, där kvinnojourerna betonar att han måste ta på sig ansvaret för våldet, medan socialsekreterarna istället ser det som viktigt att han får berätta sin version och känner att någon lyssnar.

Samtliga menar att männen är i behov av hjälp, men det skiljer sig åt om man ser att den ska bidra till att upprätthålla förhållandet eller inte. Även om man ser att det är möjligt att förändra ett våldsamt beteende är kvinnojourerna mer skeptiska till möjligheten för mannen att fortsätta leva ihop med samma kvinna än vad socialtjänsten är.

En annan skillnad mellan kvinnojourerna och socialtjänsten är att de senare beskriver våldet mer utifrån kulturkonflikter som uppstår i invandrade familjer. Här skiljer dock den kommunala verksamheten ut sig, genom att även denna intervjuperson pratar om våldet i termer av kulturella förklaringar. Skillnaden mot socialsekreterarna är dock att den här intervjupersonen använder sig av könsmaktsperspektivet som en förklaring till att män från mindre jämställda samhällen kan tycka att det är mer acceptabelt att använda våld. Socialsekreterarna pratar mer om våld i invandrarfamiljer i termer av kulturkonflikter som uppstår när man flyttar till Sverige.

Dessa olika användningar av kultur som tolkningsram hör ihop med om man ser våldet som ett uttryck för könsmaktsordningen i samhället eller som en familjekonflikt.

Kvinnjourerna använder sig dock inte av några sådana förklaringar, utan pratar istället om invandrarkvinnor som utsatta för att de saknar nätverk i Sverige och kan ha svårt att få hjälp någon annanstans än på kvinnjouren.

Beroende på vilken syn på våldet man har, har man också olika sätt att se på kvinnorna, där kvinnjourerna tydligare betonar kvinnornas status som brottsoffer, som inte har någon delaktighet i det de utsatts för. Bilden av kvinnan som ett *hjälpöst* offer framträder dock inte så tydligt och är också någonting som man ställer sig kritisk till.

Resultaten överensstämmer även till stor del med tidigare forskning på området. Skillnaderna mellan ett feministiskt och ett jämställdhetsinriktat perspektiv, som behandlas av Holmberg och Bender (1998), framstår däremot inte så tydligt i mitt material. Två grupper kan dock urskiljas när man tittar på kvinnjourerna respektive den kommunala verksamheten, där skiljelinjen inte går mellan de ideella respektive de kommunala verksamheterna, utan istället mellan den kommunala jouren respektive SKR-jouren och de två andra verksamheterna.

Skillnaderna kommer till uttryck dels i synen på männen som utövar våld, men också i synen på kvinnornas behov av att träffa ”goda” män eller inte. Samtidigt skiljer också ROKS-jouren ut sig från övriga verksamheter i synen på ideellt kontra professionellt arbete, samt betydelsen av egna erfarenheter för att arbeta med våldsutsatta kvinnor.

Även socialsekreterarnas synsätt på våld överensstämmer med tidigare forskning, då de t.ex. beskriver våldet som relationskonflikter orsakade av att kvinnan vill skiljas eller utlöst av en påfrestande situation i familjen. Den ena socialsekreteraren gör också en uppdelning i olika typer av våld, beroende på om det utövats vid ett eller flera tillfällen (se Andersson & Lundberg, 2000; Eriksson, 2003).

Liksom i Erikssons (2003) avhandling tycks socialsekreterarna se ett behov av att inta ett objektivt och neutralt förhållningssätt, för att inte riskera att ta parti för kvinnan.

Kvinnjourernas teoretiska perspektiv kan kopplas till feministiska förståelser av våldet som ett uttryck för könsmaktsordningen i samhället, vilket hos några av jourerna även används tillsammans med psykologiska synsätt på männen som utövar våld. När man pratar om kvinnorna har man dock ett tydligare feministiskt synsätt, där man ser att vilken kvinna som helst kan bli drabbad, även om vissa grupper av kvinnor kan vara mer utsatta.

Man använder sig också av normaliseringsprocessen för att förklara varför det kan vara svårt för kvinnor att lämna ett våldsamt förhållande.

Liksom i Holmbergs och Benders (1998) studie finns det en skillnad i om man ser på våldet utifrån ett radikal- eller liberalfeministiskt synsätt, där våldet antingen kan vara ett uttryck för könsmaktsordningen i samhället eller ett jämställdhetsproblem hos enskilda kvinnor och män. Det mer radikalfeministiska synsättet kommer t.ex. till uttryck hos ROKS-jouren och den kommunala verksamheten, som till skillnad från de övriga jourerna inte lägger någon psykologisk förklaring på de våldsutövande männen. De ser inte heller ett behov för våldsutsatta kvinnor att möta ”goda” män.

ROKS-jouren intar också tydligast ett radikalfeministiskt synsätt på betydelsen av ideellt arbete och egna erfarenheter av våld, för att kunna hjälpa andra. Någonting som tyder på att hon ser det som viktigt att identifiera sig med de våldsutsatta kvinnorna. Övriga intervjupersoner betonar istället att det är viktigt med professionell personal och har också ett mer kritiskt förhållningssätt till egna erfarenheter av våld.

Socialtjänstens perspektiv liknar mer det ekologiska synsättet, där man ser att olika faktorer kan inverka och även att det kan finnas olika faktorer som ligger bakom att olika män tar till våld. Dessa förklaringar har också stora likheter med Hydéns (1999) perspektiv, där våldet kan bero antingen på parets kommunikationsmönster, situationen eller mannens personliga egenskaper.

En av socialsekreterarna använder sig också av social inlärningsteori, för att förklara varför vissa män blir våldsbenägna.

Socialsekreterarnas beskrivningar skiljer sig till viss del från varandra, där den ena tycks ha ett mer systemiskt sätt att se på familjen som en helhet, där mannen och kvinnan görs lika ansvariga för våldet som förekommer i familjen. Den andra socialsekreteraren beskriver våldet som mannens ansvar, men där kvinnan ändå görs delaktig genom att hon kan ha utlöst mannens våld, t.ex. genom att försöka frigöra sig.

Båda intervjupersonernas beskrivningar liknar dem som återfinns i Anderssons och Lundbergs (2000) studie, där man ser våldet som orsakat av relationskonflikter eller kriser. Men de skiljer sig åt i synen på om våldet är någonting som vem som helst kan ta till om man hamnar i en pressad livssituation, eller om det främst förekommer i socialt utsatta grupper i samhället.

Socialsekreterarna delar också upp våldet i olika typer av våld, beroende på om det är en engångsföreteelse begånget av en egentligen inte så våldsamt man, eller ett led i ett mer våldsamt beteende. Kvinnojourerna ser istället allt våld som ett mönster av förtryck och kontroll, där det första slaget kommer att följas av flera.

Dessa skillnaderna *kan* bero på att kvinnojourerna främst kommer i kontakt med kvinnor som varit utsatta för mer systematiskt och långvarigt våld, medan de som kommer till socialtjänsten och blivit utsatta vid ett tillfälle kanske inte ser ett behov av att komma till en kvinnojour. Samtidigt kan våldet tolkas som en engångsföreteelse om det utövats i en situation där det kan anses vara mer förståeligt (se Eriksson, 2003), vilket då kan osynliggöra att våldet även utövats vid andra tillfällen. Enligt kvinnojourernas sätt att se behöver inte heller våld som förekommit vid ett tillfälle utesluta att det inte förekommer andra former av icke-fysiskt våld och kontroll eller att inte våldet kommer att trappas upp när det en gång har startat.

Hur våld som enbart förekommit vid ett tillfälle tolkas, kan alltså påverka vilken hjälp man anser att kvinnan är i behov av, men även hur våldsbenägen man uppfattar att mannen är.

Jag har med denna uppsats bidragit till att visa att skillnader i synsätt får konsekvenser för hur man väljer att arbeta med våldsutsatta kvinnor. Vad skillnaderna i grund och botten beror på behöver däremot undersökas vidare för att kunna ge ett mer utförligt svar.

Jag kan dock spekulera i att skillnaderna mellan kvinnojourerna och socialtjänsten bottnar i att kvinnojourernas utgångspunkt har varit att kvinnan ska få hjälp att lämna en våldsamt man, samtidigt som man inte sett lösningen av problemet i behandling för enskilda, våldsutövande män, utan av en förändring av könsmaktsordningen i samhället. Socialtjänsten har av tradition en mer individualiserad och systemisk utgångspunkt, vilket medför att man ser problem som någonting relaterat till individer eller i samspelet mellan individer i en familj. Ett perspektiv som torde ge mer utrymme för lösningar som även innefattar mannen.

En annan möjlig förklaring är att socialtjänsten arbetar med myndighetsutövning, till skillnad från övriga verksamheter, vilket medför att man har en annan utgångspunkt i mötet med klienterna.

Vad dessa skilda arbetssätt i förlängningen får för konsekvenser för våldsutsatta kvinnor och den hjälp de erbjuds kan inte heller besvaras på ett enkelt sätt. Intervjupersonerna själva ger inte uttryck för att de skillnader som finns skulle ge upphov till några större problem, utan menar att samarbetet med andra verksamheter i stort sett fungerar bra. Detta är därför ett område som borde utforskas närmare, liksom vad de olika synsätten får för implikationer för det rent praktiska arbetet med kvinnorna och hur kvinnor själva upplever den hjälp de får på olika ställen.

REFERENSER

- Andersson, B. & Lundberg, M. (2000). *Våld mot invandrarkvinnor. Kvinnors berättelser och socialtjänstens strategier*. (2000:6) Lund: Network for Research in Criminology and Deviant Behaviour at Lund University.
- Andersson, B. & Lundberg, M. (2001). Kvinnomisshandel som kunskapsfält – att definiera, förklara och hantera ett socialt problem. I M. Åkerström & I. Sahlin (Red.), *Det motspänstiga offret* (pp. 63-91) Lund: Studentlitteratur.
- Backman, J. (1998). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.
- Bender, C. (1999) Behov och ideologi – socialt arbete med misshandlade kvinnor. I E. Gunnarsson & A. Schlytter (Red.), *Kön och makt i socialt arbete* (pp. 89-106) (Rapport i socialt arbete, 91). Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för socialt arbete.
- Bergman, B. (1987). *Battered wives. Why are they beaten and why do they stay?* Doktorsavhandling, Karolinska institutet.
- Billinger, K. (2005). Fokusgrupper – en datainsamlingsmetod. I S. Larsson, J. Lilja & K. Mannheimer (Red.), *Forskningsmetoder i socialt arbete* (pp. 169-177) Lund: Studentlitteratur.
- Burman, M. (2007). *Straffrätt och mäns våld mot kvinnor. Om straffrättens förmåga att producera jämställdhet*. Doktorsavhandling, Umeå universitet, Juridiska institutionen. Uppsala: Iustus.
- Cahn, D. D. (1996). Family violence from a communication perspective. In D. D. Cahn & S. A. Lloyd (Eds.), *Family violence from a communication perspective* (pp. 1-19) Thousand Oaks: Sage.
- Cullberg, J. (2003). *Dynamisk psykiatri (7:e rev. uppl.)*. Stockholm: Natur och Kultur.
- de los Reyes, P. (2003). *Patriarkala enklaver eller ingenmansland? Våld, hot och kontroll mot unga kvinnor i Sverige* (Integrationsverkets skriftserie, IV). Norrköping: Integrationsverket.
- de los Reyes, P.; Molina, I. & Mulinari, D. (2005). Introduktion – Maktens (o)lika förklädnader. I P. de los Reyes, I. Molina & D. Mulinari (Red.), *Maktens (o)lika förklädnader. Kön, klass och etnicitet i det postkoloniala Sverige. En festskrift till Wuokko Knocke* (pp. 11- 30) Stockholm: Atlas.
- Dutton, D. G. (1995). *The domestic assault of women. Psychological and criminal justice perspectives*. Vancouver: UBC Press.
- Dutton, D. G. (1998). *The abusive personality. Violence and control in intimate relationships*. New York: The Guilford press.
- Dobash, R. E. & Dobash, R. P. (1980). *Violence against wives. A case against the patriarchy*. London: Open Books.
- Eduards, M. (1997). The women's shelter movement. In G. Gustafsson, M. Eduards & M. Rönnblom (Eds.). *Towards a new democratic order? Women's organizing in Sweden in the 1990s* (pp. 120-168) (Democracy in transition). Stockholm: Norstedts Juridik.
- Ekbrand, H. (2006). *Separationer och mäns våld mot kvinnor*. Doktorsavhandling, Göteborgs universitet, Sociologiska institutionen.
- Eldén, Å. (1997). "Dödandet framstod som en nödvändighet" – kulturell tillhörighet som förmildrande omständighet i en svensk tingsrättsdom. I *Könsorter(ing). Forskning om kön och makt. Festskrift till professor Eva Lundgren* (pp. 41-52) (Working paper series 1). Uppsala: Uppsala universitet, Sociologiska institutionen.
- Eliasson, M. (1997). *Mäns våld mot kvinnor. En kunskapsöversikt om kvinnomisshandel och våldtäkt, dominans och kontroll*. Stockholm: Natur och Kultur.

- Eliasson, P. E. (2000). *Män, kvinnor och våld. Att förstå och förändra våldsamt beteende. En rapport från Manscentrum i Stockholm*. Stockholm: Carlssons.
- Eriksson, M. (2003). *I skuggan av pappa. Familjerätten och hanteringen av fäders våld*. Doktorsavhandling, Uppsala universitet, Sociologiska institutionen. Stehag: Gondolin.
- Eriksson, M. (2006). *Mäns våldsutövande – barns upplevelser. En kartläggning av interventioner, kunskap och utvecklingsbehov*. Stockholm: Näringsdepartementet.
- Gelles, R. J. (1997). *Intimate violence in families* (3th ed.). Thousand Oaks: Sage.
- Gemzöe, L. (2002). *Feminism*. (Bildas ismer) Stockholm: Bilda.
- Gilje, N. & Grimen, H. (2004). *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. (2:a rev. uppl.) Göteborg: Daidalos.
- Holmberg, C. (1999). Det goda mötet eller en outtalad könskonflikt. *Socionomen* 1999:4, 65-69.
- Holmberg, C. & Bender, C. (1998). *Våld mot kvinnor – män i kris. En kartläggning av verksamheten på sju kvinnojourer och tre mansjourer 1997*. (SoS-rapport 1998:6) Stockholm: Socialstyrelsen.
- Holmberg, C. & Enander, V. (2004). *Varför går hon? Om misshandlade kvinnors uppbrottsprocess*. Ystad: Kabusa.
- Holmberg, C.; Smirthwaite, G. & Nilsson, A. (2005). *Mäns våld mot missbrukande kvinnor – ett kvinnofridsbrott bland andra*. (Rapport 8) Stockholm: Mobilisering mot narkotika.
- Hydén, M. (1995). Mot en förståelse av kvinnomisshandel som en social process. *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 16, (4), 67-74
- Hydén, M. (1999): Mäns ansvar och kvinnors motstånd. Fem teser om våld mot kvinnor i nära relationer. *Socionomen* 1999:6, 27-36
- Hydén, M. (2001). Misshandlade kvinnors uppbrott: en motståndsprocess. I M. Åkerström & I. Sahlin (Red.). *Det motspänstiga offret*. (pp. 92-118). Lund: Studentlitteratur.
- Institutet för utveckling av metoder i socialt arbete (IMS) (2006). *Utfall och effekter av sociala metoder för kvinnor som utsatts för våld i nära relationer. En systematisk översikt*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Isdal, P. (2001). *Meningen med våld*. Stockholm: Gothia.
- Jasinski, J. L. (2001). Theoretical explanations for violence against women. In C. M. Renzetti; J. L. Edleson & R. Kennedy Bergen (Eds.) *Sourcebook on violence against women* (pp. 5-21). Thousand Oaks: Sage.
- Johansson, H. (2006): *Brist på manliga förebilder. Dekonstruktion av en föreställning och dess praktik*. (Skriftserien 2006:4) Doktorsavhandling, Göteborgs universitet, Institutionen för socialt arbete.
- Johnson, M. P. (1995). Patriarchal terrorism and common couple violence: two forms of violence against women. *Journal of Marriage and the Family*, 57, 283-294
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Kolfjord, I. (1997): Feministiskt socialt arbete. I Å. Lundqvist & D. Mulinari (Red.), *Sociologisk kvinnoforskning*. (pp. 93-113) Lund: Studentlitteratur.
- Kåhl, I. (1995): *Socialarbetarkåren – den lindansande professionen*. (Scandinavian studies in the sociology of law, 4) Doktorsavhandling, Lunds universitet. Bokbox.
- Larsson, S. (2005). Kvalitativ metod – en introduktion. I S. Larsson, J. Lilja & K. Mannheimer (Red.), *Forskningsmetoder i socialt arbete* (pp. 91-128) Lund: Studentlitteratur.
- Lennér-Axelsson, B. (1989). *Männens röster i kris och förändring*. Stockholm: SESAM.
- Lidholm, M. (2002). *Att förebygga våld mot kvinnor i nära relationer. Idéskrift nr 9 om lokalt brottsförebyggande arbete från Brottsförebyggande Rådet*. (Rapport 2002:8) Stockholm: Brottsförebyggande Rådet.

- Loseke, D. R. (1992). *The battered woman and shelters. The social construction of wife abuse.* (SUNY Series in deviance and social control) Albany: State university of New York press.
- Lundgren, E. (1991). *Våldets normaliseringsprocess. Två parter – två strategier.* (Bearbetning av artikel med likalydande titel i Jämfo Rapport 14/89). Stockholm: ROKS.
- Lundgren, E. (1992). *Gud och alla andra karlar. En bok om kvinnomisshandlare.* Stockholm: Natur och kultur.
- Mellberg, N. (2004). *Mäns våld mot kvinnor: Synliga mödrar och osynliga barn. En genomgång av svenskt offentligt tryck, facklitteratur och forskning om mäns våld mot kvinnor och våld/sexuella övergrepp mot barn.* (Work in progress) Uppsala: Uppsala universitet, Avdelningen för samhällsvetenskaplig genusforskning.
- Nordborg, G. (2000): *Kvinnofrid - att förstå bakgrunden till mäns våld mot kvinnor och dess effekter. Ett utbildningsmaterial för personal inom rättsväsendet, hälso- och sjukvården, socialtjänsten och kriminalvården.* Umeå: Brottsoffermyndigheten.
- Pence, E. & Paymar, M. (1994). *Utvecklingsprogram för män som misshandlar. Duluthmodellen.* Norrköping: Kriminalvårdsstyrelsen.
- Rosander Gerhardsson, G. (1996). *Våld i parförhållandet. Misshandel och hot i ärenden på familjerådgivningen, med utgångspunkt från en KFR-konferens på Sätra Bruk 31/1-2/2 1996.* (Rapportserien: Rapport nr 40) Örebro: Psykiatri och habilitering, Örebro läns landsting.
- Socialstyrelsen* (2003): *Våldsutsatta kvinnor. Ett utbildningsmaterial för socialtjänstens personal.* Stockholm: Författaren.
- Steen, Anne-Lie (2003): *Mäns våld mot kvinnor – ett diskursivt slagfält. Reflektioner kring kunskapsläget.* (Research Report No. 131 from the Department of Sociology Göteborg University) Göteborg: Göteborgs universitet, Sociologiska institutionen.
- Straus, M. A. (2005). Women's violence toward men is a serious social problem. In D. R. Loseke; R. J. Gelles & M. M. Cavanaugh (Eds.), *Current controversies on family violence* (2th ed.). (pp. 55-77) Thousand Oaks: Sage.
- Wallberg, A. M. (2003). Socialtjänsten och mäns våld mot kvinnor. I G. Heimer & B. Posse (Red.), *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar.* (pp. 97-130) Lund: Studentlitteratur
- Walker, L. E. (1979). *The battered woman.* New York: Harper & Row.
- Wendt Höjer, M.(2002). *Rädslans politik. Våld och sexualitet i den svenska demokratin.* Doktorsavhandling, Stockholms universitet. Malmö: Liber

Offentligt tryck

- SOU 1995:60. *Kvinnofrid.* Huvudbetänkande av Kvinnovaldskommisionen. Stockholm: Socialdepartementet.
- SOU 2005:66. *Makt att forma samhället och sitt eget liv – jämställdhetspolitiken mot nya mål.* Slutbetänkande av Jämställdhetspolitiska utredningen. Stockholm: Näringsdepartementet.
- SOU:2006:65. *Att ta ansvar för sina insatser. Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor.* Betänkande av utredningen om Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor. Stockholm: Socialdepartementet.
- Regeringens proposition 1997/98:55.* Kvinnovald. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet.
- Regeringens proposition 2006/07:38.* Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor. Stockholm: Socialdepartementet.

Elektroniskt material

- ROKS hemsida: *Om ROKS* (17 februari 2008): http://www.roks.se/Om%20roks/om_roks.htm
- SKR:s hemsida (a): *Om SKR – Verksamheten – Kvinnojourer* (17 februari 2008): <http://www.kvinnojour.com/omskr/1060813691/verks>

SKR:s hemsida (b): *Om SKR – Verksamheten – Idéprogram* (17 februari 2008):
<http://www.kvinnojour.com/omskr/1147853263/verks/>

Intervjuguide

Berätta lite kort om verksamheten/arbetet (be om informationsmaterial), anställda, yrkeskategorier.

Hur länge har du arbetat här? Vad har du för utbildning/vad är din yrkestitel?

Kvinnorna

Hur jobbar ni för att hjälpa kvinnorna som kommer hit? Vad behöver de hjälp med?

Arbetar ni efter någon speciell metod/teori?

Har ert arbetssätt ändrats över tid? På vilket sätt?

Vilka kvinnor är det som kommer hit?

Finns det någon grupp kvinnor som är mer våldutsatta än andra?

Männen

Hur tycker du att hjälpen till misshandlande män ska se ut?

Kan mannens våldsamma beteende ändras?

Varför tror du att männen slår?

Tror du att det är en särskild grupp män som slår?

Hur tycker du att arbetet med våldutsatta kvinnor och våldsutövande män bör bedrivas?

Utbildad/professionell personal, ideell personal eller en kombination?

Enbart av kvinnor eller av både kvinnor och män? Och i så fall: vad anser du att män ska göra och vad anser du att kvinnor ska göra?

Är egna erfarenheter av våld till fördel om man ska hjälpa andra (både egna erfarenheter av att ha misshandlats och misshandlat)?

Vad behövs det för insatser på samhällsnivå för att komma till rätta med problemet med våld i nära relationer?

Har alla som arbetar här ungefär samma uppfattning? Varför/varför inte?

Tror du att andra kvinnojourer/verksamheter har andra uppfattningar? Varför/varför inte?

Uppsats-PM

Syfte

Syftet med studien är att undersöka hur personal på ideella kvinnojourer, socialkontor samt kommunala verksamheter för våldsutsatta kvinnor tolkar och förstår våld i nära relationer.

Frågeställningar

- Vilket/vilka teoretiska perspektiv använder sig personalen av för att förstå våld i nära relationer?
- Skiljer sig förklaringarna åt mellan personal som arbetar inom kommunal respektive ideell verksamhet? Finns det skillnader även mellan olika ideella eller olika kommunala verksamheter?
- Hur kan eventuella skillnader förklaras?
- Vad får förståelsen av våldet för konsekvenser för arbetet med våldsutsatta kvinnor och den behandling/hjälp de erbjuds?

Metod

För att besvara mina frågeställningar tänker jag använda mig av intervjuer med personal inom ovan nämnda verksamhetsområden. Jag kommer att göra sammanlagt 6 intervjuer.

Intervjuerna beräknas ta ca 1-1,5 timme och kommer att vara halvstrukturerade. Jag kommer att utgå från ett färdigt frågeformulär, men låta dig prata fritt utifrån varje fråga. Intervjuerna kommer att bandas för att sedan skrivas ut.

Intervjuerna kommer att äga rum på din arbetsplats eller på en annan plats som du själv väljer.

Min förhoppning är att kunna genomföra intervjuerna under v. 43-45.

Min ambition är att jämföra de olika verksamheterna där jag gör intervjuerna och att också ha med bakgrundsinformation om varje verksamhet. Jag tror därför att det kan bli svårt att avidentifiera materialet utan att intressant information går förlorad. Mitt önskemål är därför att göra "halvanonymiserade" intervjuer där din arbetsplats kommer att skrivas ut, men där uppgifter om din identitet kommer att avidentifieras.

Ett annat önskemål från mig är att – om möjligt – få ta del av informationsmaterial, verksamhetsberättelser eller liknande, där det finns information om din arbetsplats, som jag kan använda mig av för att få bakgrundsinformation.

Deltagandet i studien är frivilligt och kan när som helst avbrytas om du inte längre önskar delta.

Forskningsrådets etiska regler kommer att tillämpas.

Undrar du över något är du välkommen att kontakta mig på nedanstående telefonnummer:

Anna Svensson
(kontaktuppgifter)